

Univerzita Karlova v Praze

Právnická fakulta

Šárka Klementová, roz. Nechvátalová

EUTHANASIE A TRESTNÍ PRÁVO

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: prof. JUDR. Dagmar Císařová, DrSc.

Katedra: trestního práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): červen 2009

„Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracovala samostatně za použití zdrojů a literatury v ní uvedených.“

.....

Šárka Klementová

OBSAH:

1.Úvod.....	5
2.Euthanasie.....	7
2.1.Pojem euthanasia.....	7
2.2.Formy euthanasia.....	8
2.3.Historický nástin.....	10
3. Euthanasie ve světě.....	13
3.1.Právní úprava euthanasie ve vybraných státech.....	13
3.1.1.Spolková republika Německo.....	13
3.1.2.Itálie.....	14
3.1.3.Francie.....	15
3.1.4.Polsko.....	16
3.1.5.Portugalsko.....	17
3.1.6.Slovenská republika.....	17
3.1.7.Spojené království Velké Británie a Severního Irska.....	18
3.1.8.Austrálie.....	19
3.2. Zaměření na právní úpravu euthanasie v Nizozemí, Belgii, USA, Švýcarsku, Lucembursku.....	20
3.2.1.Nizozemí.....	20
3.2.2.Belgie.....	23
3.2.3.Spojené státy americké.....	26
3.2.4.Švýcarsko.....	28
3.2.5.Lucembursko.....	29
3.3.Judikatura Evropského soudu pro lidská práva.....	29
4. Česká republika.....	33
4.1.Návrhy de lege ferenda.....	33
4.1.1.Návrh trestního zákona z roku 1926 a 1936.....	33
4.1.2.Návrh Komise pro kodifikaci trestního zákona z roku 1996.....	35
4.1.3.Návrh vlády k novému znění trestního zákona z roku 2004.....	35
4.1.4.Návrh zákona o důstojné smrti.....	37
4.2. Euthanasie ve vztahu k ústavnímu právu.....	43

4.3. Euthanasie dle mezinárodního práva.....	45
4.3.1. Všeobecná deklarace lidských práv.....	46
4.3.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech.....	46
4.3.3. Evropská úmluva na ochranu lidských práv a svobod.....	47
4.3.4. Úmluva o biomedicíně.....	48
4.4. Euthanasie ve vztahu k občanskému právu.....	48
4.5. Euthanasie ve vztahu k trestnímu právu.....	49
4.5.1. Aktivní euthanasie.....	49
4.5.2. Pasivní euthanasie.....	52
4.5.3. Nepřímá euthanasie.....	54
4.5.4. Asistovaná sebevražda.....	55
4.6. Euthanasie z mého pohledu.....	56
5. Závěr.....	58
6. Seznam použité literatury.....	60
7. Přílohy.....	64
8. Shrnutí.....	70

1. ÚVOD

Problém euthanasie není „nový“. Objevuje se již ve stoické etice ve 3. století před našim letopočtem. V posledních desetiletích se zvláště v Evropě a v Severní Americe rozrostla o euthanasii diskuse.

Proč euthanasie vzbuzuje takový zájem v dnešní době lze přičíst zejména tomu, že s vědeckotechnickým rozvojem se narušily tradiční náboženské představy o transcendentní povaze lidského života. S tím lidský život ztrácí svou všeobecně přijímanou trvalou hodnotu. Dalším důvodem je pak pokrok v lékařských znalostech a dovednostech a technologiích, který způsobil, že pro mnohé lidi mohou být zdrojem strachu, že hodnota prodlouženého života poklesne na nepřijatelnou hranici, zatím co euthanasie je efektivní vyřešení jejich vážných bolestí. Lze říct, že možnost uskutečnit určité lékařské zákroky předběhla poznání, jak jich použít moudře. Euthanasie se prezentuje jako to, co poskytuje milosrdné osvobození od utrpení a přitom má respekt k pacientově autonomii. Prezentuje se jako problém lidských práv i jako příklad pokrokového reformního úsilí. Pro euthanasii hovoří stále více ti, kdo jsou unaveni životem aniž by byli smrtelně nemocní, a také ti, co hlásají, že lidé mají právo řídit si svoje umírání podle sebe. To ovšem znamená posun a pouhé přiživování se na problému, jde o přání zemřít z důvodů filosofických, společenských a nikoli zdravotních.

Jádro problému euthanasie je etické. V sázce je lidský život. Avšak nejde jen o problém etický. Jeho řešení se neomezuje jen na etiku. Vstupují do něj působení světového názoru, filosofické vlivy, nesnadné aspekty náboženské, problémy právní, psychologické, aspekty kulturních rozdílností, vlivy společenského života a v neposlední řadě i působení emocí. Tomu pak odpovídají dopady řešení, i ty nejsou jen etické. Zvláštní rozměry pak mají v medicíně a také v právu.

Tato diplomová práce, jak již název napovídá, je zaměřena na euthanasii a trestní právo. Je členěna do čtyř kapitol.

V první kapitole se objasněn a definován pojem euthanasie, což je pro účely diplomové práce nezbytné. Termín euthanasie prošel vývojem a měnil svůj význam.

Druhá kapitola pak charakterizuje základní formy euthanazie. Mezi základní formy euthanasie patří rozlišení na euthanasii aktivní, pasivní, dále pak přímou a nepřímou euthanasii.

Ve třetí kapitole se budu soustředit na právní úpravu euthanasie ve vybraných státech v Evropě, USA a Austrálii. Zejména pak na evropské státy, ať již je zde euthanasie legalizována, tolerována anebo je zakázána.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na právní úpravu euthanasie v České republice. Tato kapitola je zaměřena jak na právní úpravu euthanasie de lege ferenda, tak i na současnou právní kvalifikaci euthanasie v trestním zákoně.

2.EUTHANASIE

2.1. Pojem euthanasie

Pro účely této diplomové práce je třeba nejprve vymezit a definovat termín euthanasie. Existuje velké množství názorů a definic, co pojem euthanasie znamená. Některé z těchto názorů nastíním na následujících řádcích. Je však nutné vzít v úvahu, že pojem euthanasie se v historii vyvíjel a měnil svůj význam.

Problematicke pojmu euthanasie se věnoval zejména J. Vozár, který pojem euthanasie chápe jako právo na smrt, právo na přirozenou, pěknou, dobrou a důstojnou smrt.¹ Pojem euthanasie je slovo řeckého původu (eu-dobrá, thanatos- smrt), které dle Vozárova názoru znamená vědomé zkrácení těžkého smrtelného zápasu neboli pěknou smrt. V jiné své práci Vozár definuje euthanasii jako vědomé ukončení života smrtelně nemocného člověka, který je plně způsobilý k právním úkonům a k tomuto ukončení dochází na základě jeho žádosti.² Tento termín v minulosti znamenal pomoc umírajícímu člověku, která byla zaměřena zejména na zmírnění fyzické bolesti. V současnosti je pak pojem euthanasie spíše chápán jako usmrcení na žádost pacienta.³

Prof. Dr. Hans Rotter, který je profesorem morální teologie a sociologie na univerzitě v Innsbrucku, považuje za euthanasii následující situace⁴:

- *pomoc při umírání bez zkrácení života
- *případy tzv. pasivní euthanasie- nepodávání prostředků, které prodlužují život
- *mírnění bolesti prostředky, které zatěžují organismus a mají vedlejší účinky, které mohou urychlit umírání
- *případy tzv. aktivní euthanasie- na základě žádosti pacienta zkrácení jeho života
- *usmrcení pacienta bez jeho svolení nebo proti jeho vůli

---

¹ Vozár, J.: Pojem euthanazie, Právník, 3/1996, str.221

² Vozár, J.: Eutanazia, právní aspekty, Pezinok: Fisher&Korprint, 1995, str.21

³ <http://cs.wikipedia.org/wiki/Eutanazie>

⁴ Rotter, H.: Důstojnost lidského života. Základní otázky lékařské etiky. Praha: Vyšehrad, 1999, str.93-94

Nutno zdůraznit, že za euthanasii je, dle J.Štěpána, považováno jednání, které spočívá, jak v konání, tak i v opomenutí. Cílem tohoto jednání je zkrácení života, ale rozhodující pohnutkou je zde soucit s umírajícím.⁵ Univerzální definice euthanasie ovšem neexistuje, proto se prof. V.Kratochvíl pokusil vyjádřit definici euthanasie, jež je souhrnem všeobecně uznávaných znaků, jež tvoří pojem euthanasie. Dle prof. Kratochvíla se euthanasia rozumí: „ takové ukončení nezachránitelného života, které je motivováno snahou poskytnout pomoc umírajícímu, tj. soucitem s ním, jež se děje na žádost či se souhlasem trpícího, humánními prostředky a za předpokladu, že likvidace nesnesitelných útrap převáží újmu, plynoucí z předčasného ukončení života.“⁶

2.2. Formy euthanasie

Podle MUDr. Jahnsové rozlišujeme formy euthanasie, dle způsobu a míry účasti druhé osoby, na euthanasii aktivní (commitendo) a pasivní (omittendo).⁷ V případech aktivní euthanasie druhá osoba přivodí smrt nemocného svým jednáním. Příkladem aktivní euthanasie je zavedení smrtící infúze či podání toxické látky. Dle J.Vozára je aktivní euthanasie (tedy vědomé a úmyslné ukončení života člověka) v rozporu nejen s platným právním řádem, ale i s Hippokratovou přísahou, neboť lékařova role je zde usplňovat pacientovu smrt.⁸ Tato forma euthanasie je označována jako strategie „ přeplněné stříkačky.“⁹

Pasivní euthanasie je strategií „ odkloněné stříkačky“, kdy nevyléčitelně nemocný pacient odmítne další léčení.¹⁰ Nutno zdůraznit, že pacient se tak stává odpovědným za následující důsledky tohoto odmítnutí. MUDr. Jansová uvádí jako příklad pasivní euthanasie odmítnutí transfúze či hemodialýzy.¹¹

---

⁵ Štěpán, J.: Právo a moderní lékařství, Praha: Panorama, 1989, str. 112

⁶ Kratochvíl, V.: Euthanasie, dysthanasie, eubiosie a kvalita lidského života a umírání. Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, Praha: LexisNexis, 2007, str. 52

⁷ Jahnsova, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.356

⁸ Vozár, J.: Eutanázia a právo na prirodzenú smrť, Právny obzor, 7/1991, str. 356

⁹ Císařová, D. A Sovová: Trestní právo a zdravotnictví II, Orac, 2004, str.102

¹⁰ Císařová, D. a Sovová: Trestní právo a zdravotnictví II, Orac, 2004, str.102

¹¹ Jahnsova, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.356

Přímou euthanasií je chápáno takové jednání, jehož přímým účelem je usmrcení osoby trpící smrtelnou nemocí, s tím že toto usmrcení je provedeno například podáním smrtelné infúze anebo jiného smrtícího léku.¹²

Nepřímá euthanasie je pak neúmyslné a nechtěné zkrácení života v důsledku lékařem podávaných léků, které pomáhají od bolesti, avšak jejich podávání může vést ke zkrácení života. Můžeme tedy říci, že se jedná o vedlejší účinek léčby.¹³

Další možné dělení forem euthanasie je na euthanasii vyžádanou a nevyžádanou. Pokud byla euthanasie vykonána na základě žádosti pacienta, jedná se o euthanasii voluntární (vyžádanou). Euthanasie nevyžádaná je provedena, ačkoliv nemocný o ní nepožádal, tedy nedal souhlas, neboť je např. mentálně nezpůsobilý nebo nezletilý.¹⁴

V současné době se setkáváme i s pojmy sociální euthanasie a prenatalní euthanasie. Sociální euthanasie souvisí s ekonomickým a geografickým zdravotnickým systémem státu. Sociální euthanasií označujeme takové případy smrti, ke kterým nemuselo dojít, protože nemocný mohl být vyléčen, avšak v důsledku alokace zdrojů, ekonomické situace dané země nebo vyspělosti mu nebyla poskytnuta ideální forma péče.¹⁵

Prenatalní euthanasie souvisí s umělým přerušením těhotenství z jiného než zdravotního důvodu. Příbuznost s euthanasií je zde však hodně vzdálená, protože nenarozený plod není nevléčitelně nemocný ani smrt nežádá.¹⁶ Tento termín je pak používán k citovému působení na matku s cílem zvrátit její rozhodnutí. V medicínských pramenech též nalézáme jako jednu z forem euthanasie tzv. ranou euthanasii, již se rozumí usmrcení malformovaných novorozenců.¹⁷

---

¹² Jansová, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.357

¹³ Jansová, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.357

¹⁴ Jahnsova, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.356

¹⁵ Haškovcová, H. : Euthanasie jako aktuální nebo věčný problém. Česká chirurgická společnost

¹⁶ Haškovcová, H. : Euthanasie jako aktuální nebo věčný problém. Česká chirurgická společnost

¹⁷ Eutanázie- problém napětí mezi lékařstvím, etikou a právem, Trestní právo č. 9/2007, str. í

2.3. Historický nástin

Problematika euthanasie můžeme říci je stará jako lidstvo samo. Již v pravěké společnosti se členové kmene zbavovali starých, nemocných či nepotřebných jedinců, kteří nebyli schopni postarat se sami o sebe a čelit krutým podmínkám.¹⁸

Zmínku s žádosti o usmrcení obsahuje i Bible. V Bibli nacházíme následující verše: *„Pelištejci bojovali proti Izraeli. Izraelští muži před Pelištejci utíkali a padali pobití v pohoří Gilbóa. Pelištejci se pustili za Saulem a jeho syny. I pobili Pelištejci Saulovy syny Jónatana, Abínádaba a Malkíšu. Pak zesílil boj proti Saulovi. Objevili ho lukostřelci a těžce ho postřelili. Saul řekl svému zbrojnoši: "Vytas meč a probodni mě jím, než přijdou ti neobřezanci, aby mě neprobodli oni a nezneuctili." Zbrojnoš však nechtěl, velmi se bál. Saul tedy uchopil meč a nalehl na něj. Když zbrojnoš viděl, že Saul zemřel, také on nalehl na svůj meč a zemřel s ním. Toho dne spolu zemřeli Saul, jeho tři synové, jeho zbrojnoš i všichni jeho mužové.”*¹⁹

Další zmínku o ukončení života z milosti nalezneme v 2.Samuelově knize: *„Po Saulově smrti se David vrátil z vítězné bitvy s Amálekem a zůstal dva dny v Siklagu. Třetího dne přišel nějaký muž ze Saulova tábora s roztrženým šatem a s prstí na hlavě. Přišel k Davidovi, padl na zem a poklonil se. David se ho zeptal: "Odkud jdeš?" On mu řekl: "Unikl jsem z izraelského tábora." David se dále tázal: "Pověz, co se stalo?" On řekl, že lid utekl z bitvy, že také mnoho lidu padlo a našlo smrt, že i Saul a jeho syn Jónatan zahynuli. David se zeptal mládence, který mu to oznámil: "Jak víš, že zemřel Saul a jeho syn Jónatan?" Mládenec, který mu to oznámil, odvětil: "Náhodou jsem se ocitl v pohoří Gilbóa. A hle, Saul se opíral o své kopí a vozy a jezdci už na něj dotírali. Ještě se obrátil, spatřil mě a zavolal na mě. Ozval jsem se: "Tu jsem." Zeptal se: "Kdo jsi?" Odvětil jsem mu: "Jsem Amálekovec." Vyzval mě: "Postav se ke mně a usmrť*

---

¹⁸ Vozár, J.: Eutanázia a právo naprirodzenú smrť, Právny obzor, 7/1991, str.356

¹⁹ Bible. První Samuelova kniha, kapitola 31, verš 1-6, Praha: Kalich, 1969, str. 292

*mě, neboť mě svírá smrtelná křeč, ale ještě je ve mně život.” Postavil jsem se k němu a usmrtil jsem ho. Poznal jsem, že po mém pádu stejně nebude živ.*²⁰

Judaisticko-křesťanská kultura se s otázkou euthanasie vyrovnala poměrně brzy. Hlavním hlediskem pro problematiku euthanasie byl Starý zákon a zejména pak kniha Jób, verš 21: „ Z života své matky jsem vyšel nahý, nahý se tam vrátím. Hospodin dal, Hospodin vzal, jméno Hospodina budiž požehnáno.“²¹ Život je darem od Boha a jen Bůh rozhoduje, kdy a jakým způsobem člověk zemře.

Antická kultura naopak neodsuzovala sebevraždu a usmrcení z utrpení.²² Významní filosofové a učenci obhajovali možnost dobrovolného odchodu ze světa, pokud již člověk nemohl vést důstojný život anebo byl nemocný či stár.²³ Mezi obhájce dobrovolného ukončení života patřil Sokrates, Platón či Zenón. Oproti tomu ovšem antická lékařská etika odmítala pomoc lékaře při ukončení života.²⁴ Vycházela přitom ze známé Hippokratovy přísahy: „...*způsob svého života zasvětím podle svých sil a svědomí prospěchu nemocných a budu je chránit před každou úhonou a bezprávím. Ani prosbami se nedám pohnout k podání smrtícího léku, ani sám k tomu nedám nikdy podnět. Stejně tak neposkytnu žádné ženě prostředek k vyhnání plodu; zachovám vždy svůj život i své umění čisté a prosté každé viny.*“²⁵

Hippokratova přísaha byla vždy uznávána, ale byla vždy jen etickou normou, která upravuje chování lékaře.

Další rozkvět diskuse ohledně problematiky euthanasie nastal v 15.-18.století. Tomáš Akvinský patřil mezi odpůrce euthanasie, neboť se dle jeho názoru nemá zasahovat do přirozeného průběhu umírání.²⁶

Dalším myslitelem, který se zabýval otázkou euthanasie, byl Thomas More ve své knize Utopie, ten se však k otázce euthanasie staví kladně. Zejména pak

---

²⁰ Bible, Druhá Samuelova kniha, kapitola 1, verš 1-17, Praha: Kalich, 1969, str. 293

²¹ Bible, kniha Jób, kapitola 1, verš 21, Praha: Kalich, 1969, str. 478

²² Vozár, J.: Eutanázia a právo na prirodzenú smrť, Právny obzor, 7/1991, str.356

²³ Císařová, D. a Sovová: Trestní právo a zdravotnictví II, Orac, 2004, str.103

²⁴ Vozár, J.: Eutanázia a právo na prirodzenú smrť, Právny obzor, 7/1991, str.356

²⁵ Munzarová, M. : Zdravotnická etika ad A do Z, Grada Publishing, Praha, 2005, str.19

²⁶ Císařová, D. a Sovová: Trestní právo a zdravotnictví II, Orac, 2004, str.103

pokud se jedná o nevyléčitelnou nemoc, která působí bolesti, a jedinec je sám sobě břemenem. Naproti tomu Imanuel Kant považoval sebevraždu za nemorální akt.²⁷ Termín euthanasie, ve smyslu dnešního chápání, poprvé užil Francis Bacon a to ve svém díle „O důstojnosti a pokroku věd“, kde píše, že lékař má užívat svého umění tak, aby se umírajícímu odcházelo snadněji a lehčeji.²⁸

Sociální darwinismus byl z jedním dalších podnětů pro diskusi ohledně euthanasie. Darwinovo učení o selekci představovalo nejen přírodní fakt, ale bylo chápáno také jako kulturní zákon.²⁹ Otázka právní legitimacy zabíjení lidí z medicínského hlediska začala být diskutována ještě před 1. světovou válkou a to v souvislosti s knihou A.Josta „Právo zemřít“ a zejména pak s dílem K.Brandinga a A.Hoche „Poskytnutí souhlasu ke zničení života, který žití není hoden“. ³⁰ K.Branding a A.Hoche ve svém díle chápou a podporují zabíjení těch, kteří nejsou hodni života, tzn. představují závažné společenské břemeno.

Výrazem těchto názorů a zejména pak projevem zneužití euthanasie je akce T4. Akce T4 byla zahájena v roce 1939 na základě výnosu Hitlera ze dne 1.9.1939. Tento výnos, který byl přísně tajný, opravňoval K.Brandta a P.Bouhlera³¹ k rozšíření euthanasie na pacienty v zemi. Pacienti byli soustředěni v šesti střediscích na území Německa, kde byli usmrceni v plynových komorách. Do těchto středisek byli posíláni pacienti z řad tzv. nehodných života, tedy těch, které takto označili ustanovení lékaři; a dale pak Židé, schizofrenici, epileptici, atd. Oficiálně tato akce trvala do roku 1941, kdy byla po protestech veřejnosti zastavena. Během této akce bylo usmrceno 70 000-90 000 lidí. Přestože byla akce oficiálně zastavena, tajně probíhala dál až do roku 1944 a dle odhadů bylo usmrceno až 275 000 lidí. ³²

---

²⁷ <http://www.velikani.cz/index2.php?zdroj=kanti&kat=ostfi>

²⁸ Eutanázie- problém napětí mezi lékařstvím, etikou a právem, Trestní právo č. 9/2007, str. 9

²⁹ Kačaras, D.: Eutanázie: Co bychom měli vědět o eutanázii. Dostupný na <http://kacarar.blog.cz/rubriky/eutanazie>

³⁰ tamtéž

³¹ K.Brandt byl osobní lékař Hitlera, P.Bouhler- člen Hitlerova kancelářství

³² Frankl, M.: Eutanázie, Institut Tereziánské iniciativy- Melantrich, Praha, 2002

3.EUHANASIE VE SVĚTĚ

V této části diplomové práce se budu věnovat úpravě problematiky euthanasie v ostatních zemích světa. Zaměřím se zejména na státy Evropské unie, ale také na Spojené státy americké a Austrálii. Úprava euthanasie, kvalifikace takového jednání, jakož i schvalování či naopak zákaz euthanasie se v jednotlivých státech liší. Cílem je tedy poskytnout exkurz do pojetí euthanasie v daném státě. Právní úprava euthanasie je velmi různorodá, neboť v některých státech se jedná o trestný čin vraždy, v jiném státě se euthanasie kvalifikuje jako trestný čin vraždy, ale privilegované povahy. Existuje i několik málo zemí, kde byla trestnost euthanasie prolomena. Předpoklady a zkušenosti z těchto států budou obsahem druhé části.

3.1. Právní úprava euthanasie ve vybraných státech

3.1.1. Spolková republika Německo

Spolková republika Německo byla prvním státem, který upravil euthanasii. Nejstarší právní úprava trestného činu euthanasie byla obsažena v německém trestním zákoníku z roku 1871. Euthanasie, tedy usmrcení na žádost, byla penalizována žalářem s dolní hranicí trestu odnětí svobody 6 měsíců. Horní hranice trestu pak byla 3 roky. Soud ovšem mohl trest snížit až na 1 den.³³

V současnosti se v Německu na místo pojmu euthanasie používá pojem „pomoc při umírání“, a to v důsledku výše zmíněných historických událostí.

Trestní zákon neobsahuje termín euthanasie. Avšak v závislosti na okolnostech daného případu se čin euthanasie subsumuje pod skutkovou podstatu v trestním zákoně obsaženou. Příkladmo tak můžeme uvést trestný čin zabití na žádost dle č. 216 trestního zákona, kterého se dopustí osoba, která usmrtila nemocného na jeho výslovnou žádost. Dalšími možnými skutkovými podstatami, pod které je možné euthanasii podřadit jsou dle č. 212 a 213 trestný čin zabití či trestný čin zabití z nedbalosti.³⁴

---

³³ Vykopalová, H. :Eutanázie- diskutovaný problém společnosti, Kriminalistika, č.3/1999

³⁴ Pejchalová-Grunwaldová, V.:Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str.16

Pasivní euthanasie, tedy umrtí nemocného v důsledku odmítnutí či nepokračování v léčbě (např. transfúze krve) není trestným činem. Judikatura Nejvyššího federálního soudu definovala pojem pasivní euthanasie jako přerušeni intenzivní lékařské péče, která byla aplikována s cílem prodloužit pacientův život. Pasivní euthanasie tedy není trestným činem, je přípustná, a lékař je povinen poslechnout žádost pacienta, pokud ji vyslovil.³⁵ Lékař je povinen provést jakýkoliv zákrok pouze se souhlasem pacienta, jinak se vystavuje nebezpečí obvinění z trestného činu ublížení na zdraví. Nemocný může svůj souhlas s euthanasií vyjádřit v závěti, pokud je projev neurčitý, pak se jedná o tzv. předpokládaný souhlas. V tomto případě pak souhlas nemocného může být nahrazen souhlasem zákonného zástupce nemocného nebo rozhodnutím soudem ustanoveného opatrovníka.³⁶

Taktéž nepřímá euthanasie je povolena a lékař je oprávněn aplikovat utišující léky, přestože mají vedlejší účinky.

V souvislosti s euthanasií se v dnešních dnech rozhořela debata nad morálností některých iniciativ německých politiků. Důvodem byl „vynález“ ministra spravedlnosti spolkového státu Hamburg Rogera Kusche, který sestrojil tzv. „euthanasia machine“. Tento přístroj chce rozšířit do nemocnic a hospiců, kde by mohl být používán k euthanasií. Doktor Kusch je znám německé veřejnosti zejména založením politické organizace, jejímž cílem je vyvolat referendum k legalizaci euthanasie.³⁷

3.1.2. Itálie

Debata na téma euthanasie se v Itálii rozhořela v letech 1984 a 1985. V těchto letech byly předloženy parlamentu dva návrhy řešící právní úpravu euthanasie. První návrh, jehož obsahem bylo zakotvení ochrany života v trestním zákoníku proti všem formám zkrácení délky lidského života, nesl název „Předpisy o ochraně důstojnosti života a regulace pasivní euthanasie“.

---

³⁵ tamtéž

³⁶ Eutanázie- problém napětí mezi lékařstvím, etikou a právem, Trestní právo č. 9/2007, str. 12

³⁷ „German politician pushes euthanasia machine“. Zpráva ze dne 13.9.2007. Dostupný na <http://www.catholicculture.org/news/features/index.cfm?recnum=53491>

Druhý návrh se zabýval zejména vztahem pacient-lékař a pomocí umírajícímu zaujmutím stanoviska k tomuto vztahu.³⁸

V Itálii je euthanasie trestným činem „zabití se souhlasem oběti“ posuzovaným dle článku 579 trestního zákona. Za tento trestný čin hrozí trest odnětí svobody v délce od 6 let do 15 let. Euthanasie se ovšem posuzuje jako trestný čin vraždy, pokud je euthanasie vykonána na osobě nezletilé, duševně nemocné, či souhlas byl na osobě vynucen, získán podvodným jednáním nebo ovlivňováním.³⁹

Profesní kodex lékařů obsahuje úpravu týkající se euthanasie ve článku 36, kde stanoví, že lékař, i kdyby byl požádán pacientem, nesmí vykonat nebo umožnit léčbu směřující ke smrti pacienta. Článek 37 se pak týká nevyléčitelně nemocných, když stanoví, že v případě nemoci, která má nepříznivou prognózu nebo jedná-li se o konečné stádium smrtelné nemoci, lékař se má omezit na morální pomoc pacientovi a léčbu směřující ke snížení bolesti. Lékař by měl zajistit takovou léčbu, která co možná nejvíce umožňuje kvalitní život v dané situaci.⁴⁰

3.1.3. Francie

Snahy o legalizaci euthanasie proběhly ve Francii již v 70. letech. Byly však neúspěšné.⁴¹ Následně debaty ožily v 90. letech. Jediný zákon, který se dotýká problematiky euthanasie je zákon o právech nemocných a zákon o ukončení života z roku 2005, který doplňuje zákon o veřejném zdraví. Zákon upravuje zejména možnost omezení či ukončení léčby bez ohledu na stádium nevyléčitelné nemoci. Pacient se tedy může písemně zříci další léčby v případě nevyléčitelné choroby, lékař je však povinen seznámit pacienta s důsledky tohoto odmítnutí. V případě, kdy pacient není schopen projevit svou vůli, rozhodnutí o omezení či ukončení léčby může být učiněno jen na základě konzultace s osobami blízkými a současně musí být dodržen kolegiální postup.

---

³⁸ Vozár, J.: Eutanázia-úvahy de lege ferenda, Pravny obzor, 6/1994, str.578

³⁹ Pejchalová-Grunwaldová, V.:Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str. 17

⁴⁰ Sreering Committee on Bioethics: Replies to the questionnaire for member state relating to euthanasia, Strasbourg, 2003, str.50

⁴¹ Vykopalová, H. :Eutanázie- diskutovaný problém společnosti, Kriminalistika, č.3/1999

Pokud pacient trpí vážnou a nevléčitelnou nemocí, a jedinou možností pomoci od bolesti a utrpení je aplikace léčby, která může mít vedlejší účinek, může ji lékař aplikovat až poté, co informoval pacienta, rodinu či osobu blízkou.⁴²

Zákon o deontologii z roku 1995 stanoví povinnost lékaře „doprovázet“ umírající osobu do jejího posledního okamžiku, zajistit osobě co možná nejlepší péči a kvalitu života a zejména chránit důstojnost umírající osoby. Tento zákon také zakazuje lékaři vědomě usmrtit pacienta.⁴³

3.1.4. Polsko

Polsko je tradičně velice konzervativní zemí známou silným vlivem katolické církve. Euthanasie, stejně jako i umělé přerušení těhotenství, nejsou v Polsku legalizovány. Osoba, která tedy spáchá euthanasii, se dopouští trestného činu vraždy. V trestním zákonu, v části trestné činy proti životu a zdraví, je upravena privilegovaná skutková podstata v § 150. Dle tohoto paragrafu, osoba, která umožní smrt jiné osobě na základě její žádosti a na základě soucitu k této osobě, může být odsouzena k trestu odnětí svobody od 3 měsíců do 5 let. Polští zákonodárci si byli vědomi specifických a složitostí problematiky euthanasie, a proto v §150 odstavec 2 je stanoveno, že ve výjimečných případech soud může snížit tento trest anebo dokonce upustit od potrestání. Trestní zákon předvídá podněcování jinou osobou k sebevraždě v § 151, pro tento případ je pak stanovena trest odnětí svobody v délce trvání 3 měsíce až 5 let.⁴⁴

Právo pacienta odmítnout indikovanou léčbu je stanoveno v zákoně o lékařské profesi z roku 1996. Článek 32 etického kodexu stanoví, že během konečné fáze nemoci pacienta, lékař není povinnen iniciovat anebo pokračovat v intensivní léčbě. Rozhodnutí o průběhu léčby náleží tedy lékaři a je závislé na jeho předpokladu v úspěch dané léčby.

---

⁴² Pejchalová-Grunwaldová, V.: Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str. 13

⁴³ Sreering Committee on Bioethics: Replies to the questionnaire for member state relating to euthanasia, Strasbourg, 2003, str. 40

⁴⁴ tamtéž

3.1.5. Portugalsko

Euthanasie je v Portugalsku trestným činem. Trestní zákon však neužívá termín euthanasie, ale termín zabití na žádost ve článku 134 a dále pak upravuje privilegovanou skutkovou podstatu vraždy ve článku 133. Dále pak je euthanasie upravena v deontologickém kodexu lékařů. Tento kodex však nemá status právně závazné normy, právně relevantní je pouze v disciplinárním řízení s lékařem. V článku 49 kodexu je stanovena povinnost zdržet se léčby, která je zjevně beznadějná. Lékař má v takovém případě omezit svou intervenci na poskytnutí morální pomoci pacientovi a může aplikovat léky, které zbaví pacienta zbytečné bolesti. Pacient má právo svobodně se rozhodnout o léčbě, kterou může i odmítnout, což lékař musí respektovat.⁴⁵

3.1.6. Slovenská republika

Právní úprava euthanasie byla až do roku 2005 více méně totožná s úpravou českou. V roce 2005 byl na Slovensku přijat nový trestní zákon č. 300/2005. Euthanasie, chápána jako jednání, kdy jedna osoba usmrtí osobu druhou, je zakotvena v hlavě „Trestné činy proti životu a zdraví“. Rekodifikovaný trestní zákon přinesl novelizaci této problematiky v tom smyslu, že zavedl novou skutkovou podstatu tzv. úkladná vražda. Úkladná vražda je kvalifikovaná skutková podstata k základní skutkové podstatě trestného činu vraždy.

Dle § 145 odst. 1, kde je upravena skutková podstata vraždy: „Kdo jiného úmyslně usmrtí, potrestá se odnětím svobody na 15 roků až 20 roků“. Oproti tomu znění §144 odst. 1, který upravuje skutkovou podstatu úkladné vraždy zní: „Kdo jiného úmyslně usmrtí s dopředu uváženou pohnutkou, potrestá se odnětím svobody na 20 roků až 25 roků.“⁴⁶

Rozdíl mezi těmito dvěma skutkovými podstatami spočívá pouze v subjektivní stránce, neboť u skutkové podstaty úkladné vraždy je zapotřebí existence dopředu uvážené pohnutky. Tímto termínem se chápe, že uběhnul delší časový úsek před realizací samotného záměru. Ovšem formulace delší časový úsek, je

---

⁴⁵ Sreering Committee on Bioethics: Replies to the questionnaire for member state relating to euthanasia, Strasbourg, 2003, str.31

⁴⁶ Trestní zákon Slovenské republiky

značně obecná a bude muset být zkoumána v konkrétním případě.⁴⁷ E.Burda navrhuje změnu trestního zákona, respektive termínu dopředu uvážené pohnutka, neboť euthanasie naplňuje znaky skutkové podstaty úkladné vraždy, avšak není správné, aby osoba, která se snaží pomoci jiné trpící osobě byla posuzována stejně jako například nájemní vrazi. Navrhuje proto změnu termín dopředu uvážené pohnutky na rozlišení, zda se jedná o pohnutku zjištěnou či nezištěnou. Další variantou by, dle jeho názoru, bylo zavedení privilegované skutkové podstaty euthanasické vraždy. Burda si je vědom možného zneužití, avšak poukazuje na to, že riziko zneužití nese každá právní norma.

3.1.7. Spojené království Velké Británie a Severního Irska

Euthanasie není definována v žádném právním předpise. Na euthanasii se pohlíží jako na vraždu na celém území Spojeného království. V případě z roku 1992 (R versus Cox) bylo potvrzeno, že i lékař, který ukončí život ze soucitných důvodů nebo i na žádost nemocného je vinen vraždou.⁴⁸ Nepřímá euthanasie je povolena a judikatura vytvořila tzv. teorii „double effect“, která dává lékařům možnost aplikovat umírajícímu pacientovi utišující léky, které mají za účinek („dvojitý účinek“) nezamýšlené, ale předvídatelné urychlení smrti . Pasivní euthanasie je umožněna zejména v případech, kdy je nemocný schopen vyjádřit svou vůli, ale i v případě písemného projevu vůle nemocného, který byl sepsán v minulosti. Významné je rozhodnutí Sněmovny Lordů vyjádřené v rozsudku Airdale NHS Trust versus Bland z roku 1993, jímž bylo umožněno přerušit umělou výživu u pacienta, který se nacházel ve vegetativním stavu po dobu 4 let. Základní principy k problematice euthanasie Sněmovna Lordů stanovila následovně:⁴⁹

- smrtelné látky je zakázáno aplikovat
- mezi základní svobody pacienta patří právo odmítnout léčbu

---

⁴⁷ Burda, E.: Vražda versus úkladná vražda a problematika eutanázie v rekonfigurovanom Trestnom zákone, Bulletin slovenskej advokácie, č. 12/2005.

⁴⁸ Sreering Committee on Bioethics: Replies to the questionnaire for member state relating to euthanasia, Strasbourg, 2003, str.32

⁴⁹ Pejchalová-Grunwaldová, V.:Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str. 24

- toto právo je možné využít i v případě, kdy odmítnutí léčby může způsobit smrt

3.1.8. Austrálie

První průlom v legalizaci euthanasie na světě znamenal zákon o právech smrtelně nemocných, který byl přijat ve státě Severní teritorium v roce 1995. Tímto zákonem byla legalizována aktivní forma euthanasie, tedy pomoc při smrti pacienta v konečné fázi nemoci, avšak za podmínky splnění stanovených podmínek. Tento zákon byl však federálním parlamentem zrušen po devíti měsících platnosti. Možnosti ukončit život dle tohoto zákona využilo devět osob.

Podmínky pro využití euthanasie dle tohoto zákona byly následující:

- žádost podával lékař sám nemocný
- nemocný zažíval neskutečnou bolest a utrpení
- lékař mohl kdykoliv odmítnout účast a to i bez udání důvodů
- za euthanasii nesměl pacient přislíbit lékaři žádnou odměnu
- euthanasie nesměla být provedena na nezletilých a osobách bez plné způsobilosti k právním úkonům
- nemoc pacienta musela být smrtelná a neexistoval lék, který by mohl smrt odvrátit
- závěry lékaře musely být potvrzeny i psychiatrem (je-li příčetný) a pacient musel být poučen o možnostech paliativní péče

Po sedmi dnech od vznesení žádosti následoval podpis tzv. certificate of request, který byl podepsán dalším lékařem. Po uplynutí nejméně 48 hodin od podpisu této žádosti mohla být euthanasie provedena.⁵⁰

V současné době je aktivní euthanasie vraždou nebo trestným činem zabití, bez ohledu kdo ji provedl. O trestný čin vraždy se jedná i v případě, že usmrcení bylo provedeno na žádost. Nepřímá euthanasie je povolena a široce využívána.⁵¹

---

⁵⁰ Jahnsova, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.358

⁵¹ Pejchalová-Grunwaldová, V.: Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str.5

3.2. Zaměření na právní úpravu v Nizozemí, Belgii, Švýcarsku, USA, Lucembursku

Tato část diplomové práce je zaměřena na charakteristiku právní úpravy ve státech, kde je euthanasia legalizována či se beztrestně provádí. Snahy o legalizaci euthanasie započaly bezprostředně po druhé světové válce. O legalizaci euthanasie se snažila již E.Rooseveltová, předsedkyně komise OSN pro lidská práva. Její požadavek byl, aby právo na euthanasii bylo obsaženo v Chartě Spojených národů. Dalším podpůrcem legalizace euthanasie byl J.Fletcher, zakladatel moderní lékařské etiky. Významným mezníkem ovšem byl případ vedený proti doktorce Postmové v Nizozemí v roce 1973. Postmová usmrtila svou nemocnou matku, v soudním procesu byla shledána vinnou, avšak trest, který jí byl uložen byl spíše symbolický. Současně v roce 1973 byla založena i Holandská společnost pro dobrovolnou euthanasii. V reakci na tyto události, Holandská královská společnost vydalo stanovisko, ve kterém prohlašuje, že euthanasie by měla zůstat i nadále trestným činem, avšak pokud lékař pomůže zkrátit život pacienta, který je nevléčitelně nemocný a umírá, je na rozhodnutí soudu posoudit, zda došlo ke konfliktu povinností, který by mohl lékařův úkon ospravedlnit.⁵²

3.2.1. Nizozemí

Nizozemí legalizovalo euthanasii jako první stát na světě. Euthanasii se v Nizozemí rozumí úmyslné konání zkracující život druhé osoby na žádost postiženého.⁵³

Již v roce 1984 vydala Rada Holandské lékařské asociace kritéria, které musí lékař splnit, aby byl beztrestný. Tyto kritéria, „kritéria řádné péče“, musí být splněna kumulativně:

- žádost pacienta musí být dobrovolná a důkladně zvážena

---

⁵² Kačaras, D.: Eutanazie: Co bychom měli vědět o eutanázii. Dostupný na <http://kacaras.blog.cz/rubriky/eutanazie>

⁵³ Vozár, J.: Pojem euthanazie, Právník, 3/1996, str.226

- nemocný je úplně informován lékařem o svém stavu a prognóze do budoucna
- pacient prožívá nesnesitelné utrpení bez naděje na vyléčení
- neexistence žádné jiné alternativy, jiného rozumného řešení
- konzultace s druhým nezávislým lékařem, který dospěl ke stejnému závěru⁵⁴

Dne 10. dubna 2001, byl Senátem schválen zákon o euthanasii na žádost a kontrole asistovaných sebevražd. Návrh zákona byl vypracován ve spolupráci mezi Ministerstvem zdravotnictví s Ministerstvem spravedlnosti. Zákon byl schválen 48 hlasy, proti zákonu se postavilo 28 senátorů.⁵⁵ Tento zákon pozměnil trestní zákon, což mělo za důsledek beztrestnost osoby, která provedla euthanasii, pokud ovšem byly splněny zákonem stanovené podmínky.

Euthanasie je depenalizována pokud jsou splněny následující podmínky :

- lékař oznámí výkon euthanasie místně příslušnému patologovi
- lékař prokáže, že splnil zákonné podmínky řádné péče (viz kritéria řádné péče)

Nutno ovšem zdůraznit, že euthanasie i asistovaná sebevražda nadále zůstávají trestnými činy dle §293, upravující trestný čin vraždy na žádost, a §294 trestního zákona, který upravuje trestný čin pomoci při sebevraždě. Lékař je ovšem trestně neodpovědný , pokud splní výše zmíněné podmínky. ⁵⁶

Poté, co byla euthanasie provedena, lékař má povinnost oznámit tuto skutečnost komunálnímu patologovi. Patolog doručí zprávu o úmrtí regionální kontrolní komisi, která rozhodne, zda lékař splnil všechny zákonem stanovené podmínky. Pokud lékař postupoval v souladu se zákonem, je případ uzavřen. V opačném případě, existují-li pochybnosti nebo pokud euthanasie nebyla vykonána dle zákonem stanovených podmínek, je případ předán státnímu zástupci. Důkazní břemeno leží nově na státním zástupci, který musí prokázat, že lékař nedodržel či nepostupoval dle zákonem kladených požadavků. Pokud

⁵⁴ Jahnsova, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.358

⁵⁵ zpráva Ministerstva zdravotnictví v Nizozemí ze dne 10.dubna 2001: „Bill for testing requests for euthanasia and help with suicide passed by the Upper house.“

⁵⁶ Pejchalová-Grunwaldová, V.:Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str. 18

by byl lékař shledán vinným, hrozí mu trest odnětí svobody v maximální délce 12 let anebo peněžitý trest. Disciplinární řízení vedené lékařskou komorou také není vyloučeno.⁵⁷

Vykonání euthanasie mohou žádat nemocní starší 18 let bez omezení. Osoba, která je starší 16 let, avšak mladší 18 let, může žádat ukončení života, ale rodiče či zákonný zástupce musí být zapojen do rozhodovacího procesu. Požadavek na výslovný souhlas rodiče anebo zákonného zástupce není ovšem podmínkou pro výkon euthanasie. Oproti tomu osoba ve věku 12 let až 16 let může také podstoupit euthanasia, ale jen se souhlasem rodiče či zákonného zástupce.

Nizozemské právo upravuje institut tzv. prohlášení v předstihu, které opravňuje osoby starší 16 let, aby jim byla vykonána euthanasie v případě, že se ocitnou ve stavu, kdy nebudou schopni vyjádřit svou vůli.

Přesto je nutné zdůraznit, že na euthanasii není právní nárok. Konečné rozhodnutí leží pouze na lékaři. Lékař je povinen přezkoumat zdravotní stav nemocného, zhodnotit zda neexistuje šance na zlepšení stavu nemocného a zda byly splněny zákonem stanovené podmínky. Pokud ovšem existuje možnost zlepšení zdravotního stavu nemocného, lékař nesmí žádosti o euthanasii vyhovět.⁵⁸

Zajímavá je taky otázka, zda osoba cizí státní příslušnosti je oprávněna podstoupit euthanasii v Nizozemí. Po formální zákonné stránce ano. Zákon nezakazuje výkon euthanasie na osobě jiné státní příslušnosti. Ovšem vzhledem k tomu, že existuje požadavek na užší a blízký vztah lékaře a pacienta, který je nutný pro vyhovění žádosti o euthanasii, stejně tak jako požadavek, aby lékař byl dlouhodobě seznámen se zdravotním stavem nemocného a znal utrpení či bolest, kterou pacient dlouhodobě prochází, odpověď je ne.

---

⁵⁷ Sreering Committee on Bioethics: Replies to the questionnaire for member state relating to euthanasia, Strasbourg, 2003, str.20

⁵⁸ Pejchalová-Grunwaldová, V.: Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str.20

3.2.2. *Belgie*

Belgie legalizovala euthanasia jako třetí země na světě po státu Oregon a Nizozemí. Zákon o euthanasii byl schválen po dvou dnech rozohněných debat dolní komorou belgického parlamentu a to 86 hlasy ve prospěch zákona, 51 hlasů bylo proti zákonu, 10 poslanců se zdrželo hlasování. Přijetí zákona rozdělilo politickou scénu na dva tábory. A.M.Decheemaeker ze Strany zelených na toto téma řekla: „ Každý má právo zemřít důstojně. Lidé se nebojí smrti jako takové, bojí se ale umírání. Myslím si, že tento zákon, tedy možnost euthanasie dá naopak lidem kuráž žít každý další den.“. Kritici tohoto zákona se naopak obávali zneužití euthanasie například lidmi chudými, kteří tak budou chtít vyřešit svou těžkou finanční situaci. Filip Dewinter, předseda Vlámské strany řekl, že jeho strana zákon nepodpořila, neboť věří více v právo na život a dodal: „ Zákon umožňuje liden, kteří nejsou nevyléčitelně nemocný spáchat eutanasií.“ Oproti tomu ovšem senator P.Mahoux, který se podílel na vzniku zákona, vnímá tento zákon jako uznání toho, že umírající pacient, trpící stálými a nesnesitelnými bolestmi by měl být jako jediný soudce kvality svého života, jakož i důstojnosti svého života. Paliativní péči přitom neuznává z důvodu neschopnosti zbavení bolesti pacienta.⁵⁹

Pro účely zákona, se euthanasií rozumí úmyslné ukončení života osobou jinou než osobou nemocnou, a to na základě žádosti pacienta. Ve druhé kapitole zákon specifikuje podmínky výkonu euthanasia. Lékař, který vykoná euthanasia nespáchá trestný čin pokud:

1. pacient je zletilý, právně způsobilý v okamžiku podání žádosti
2. žádost je podána pacientem dobrovolně, je důkladně zvážena a je podána opakovaně, bez vnějšího nátlaku
3. pacient je vystaven stálé a nesnesitelné bolesti fyzické anebo psychické, kterou nelze zmírnit

Dalším požadavkem na trestněprávní neodpovědnost lékaře je, aby postupoval v souladu s dalšími podmínkami stanoveným zákonem o euthanasii.

---

⁵⁹ BBC news: Belgium legalises euthanasia“, ze dne 16.5.2002. Dostupný též na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1992018.stm>

Další podmínky výkonu euthanasie jsou stanoveny v druhé kapitole v § 2 a 3 zákona. V každém případě žádosti o euthanasii je lékař povinen :

- informovat pacienta o jeho zdravotním stavu a jeho vyhlídkách; prodiskutovat s pacientem jeho žádost o euthanasii a možná terapeutická a paliativní opatření, společně s důsledky, které by tato opatření měla. Lékař společně s pacientem musí dojít k přesvědčení, že zde nejsou žádné přijatelné alternativy.
- být přesvědčen o pacientově trvalém fyzickém či mentálním utrpení. K tomuto závěru má lékař dospět po několikaletých setkáních s pacientem v určitém dlouhodobém časovém úseku.
- případ konzultovat s dalším nezávislým lékařem. Tento nezávislý lékař prozkoumá zdravotní dokumentaci pacienta, vyšetří pacienta a musí dojít ke stejnému závěru, a to, že pacient trpí trvalými bolestmi, atd.

Zákon v §3 pak upravuje situaci v případě, že je lékař přesvědčen, že pacient nezemře přirozenou cestou v blízké době. V takovém případě je lékař povinen:

- konzultovat případ s psychiatrem, který prozkoumá zdravotní záznamy, vyšetří pacienta a musí dospět také ke stejnému stanovisku o trvalém fyzickém či mentálním utrpení pacienta
- nechat uběhnout lhůtu alespoň 1 měsíce mezi pacientovou žádostí a samotným výkonem aktu euthanasie

V § 4 zákona o euthanasii jsou upraveny požadavky kladené na samotnou žádost o euthanasii. Žádost musí být písemná, obsahovat datum sepsání a vlastnoruční podpis. Pokud pacient není schopen sám žádost sepsat a podepsat, může tak učinit osoba pacientem určená, která však musí být zletilá a nesmí mít žádný zjištěný zájem na pacientově smrti. Pacient může svou žádost o euthanasii kdykoliv odvolat a tato žádost je pak vrácena pacientovi a vymazána ze zdravotních záznamů.

Zákon upravuje i situaci, kdy pacient není schopen projevit své přání či vůli. V takovém případě kapitola třetí zákona o euthanasii předvídá institut tzv. náhradního pokynu. Každá zletilá osoba může iniciovat pomocí tohoto institutu

výkon euthanasie, pokud je lékař přesvědčen, že pacient trpí vážným a nevyléčitelným onemocněním a :

1. pacient není při vědomí
2. tento stav je nezměnitelný s ohledem na současné poznatky a možnosti medicíny

Poté, co je euthanasia vykonána, lékař je povinen vyplnit zprávu pro federální komisi na kontrolu a hodnocení euthanasie a doručit tuto zprávu do 4 dnů od výkonu euthanasie komisi. Zpráva obsahuje zejména jméno, adresu, datum a místo umrtí, označení nemoci, povaha utrpení, zdravotní pojišťovnu usmrceného, dále pak obsahuje základní identifikační údaje o lékařích, kteří byli v případě konzultováni.

Federální komise na kontrolu a hodnocení euthanasie se skládá z 16 členů, z nich nejméně 8 členů musí mít medicínské vzdělání a z těchto osmi musí 4 členové být profesory medicíny na belgických univerzitách. Dalšími členy komise jsou profesori na právnických fakultách či advokáti. Zastoupení v komisi jsou i organizace zabývající se dlouhodobě nemocnými pacienty. Činnost komise spočívá zejména v prostudování zprávy od lékaře, který provedl euthanasii a zhodnocení, zda euthanasia byla provedena v souladu s podmínkami zákona o euthanasii. Pokud existují nesrovnalosti, může komise žádat doplnění informací či navštívit lékaře. Konečné rozhodnutí, zda euthanasie byla provedena v souladu se zákonem či naopak, je schvalováno dvoutřetinovou většinou. Pokud je komise přesvědčena o pochybení lékaře, předá podklady veřejnému žalobci.⁶⁰

Zákon o euthanasii nemodifikoval trestní zákon. Zákon o euthanasii ovšem stanoví předpoklady a podmínky při jejichž splnění je zaručena právní ochrana lékařů, kteří provádí euthanasii. Pokud federální komise na kontrolu a hodnocení shledá, že lékař nepostupoval dle zákona o euthanasia předá své

---

⁶⁰ Zákon o euthanasii, Belgian Act on Euthanasia. Ethical Perspectives 9, 2002, str. 182

podklady veřejnému žalobci. Lékař pak může být obviněn z trestných činů vraždy dle §393 trestního zákona a trestného činu otravy.⁶¹

3.2.3.Spojené státy americké

Snahy o legalizaci euthanasie mají velmi dlouhou historii ve Spojených státech amerických. Již před druhou světovou válkou byla euthanasie ve státě Ohio a Iowa legalizována. Další snahy o legalizaci euthanasie následovaly ve státě Idaho v roce 1969, Oregonu v roce 1973, Kalifornii v roce 1975. Zákon na federální úrovni ovšem nebyl nikdy přijat.

V současnosti se mylně v médiích uvádí, že Oregon je dalším ze států světa, kde byla euthanasie legalizována. Toto tvrzení je nepřesné a je nutné jej uvést na pravou míru. Oregon, jako jediný stát Spojených států americký, umožňuje ukončení lidského života za pomoci lékaře při sebevraždě. V roce 1994 byl na základě referenda přijat zákon „Death with Dignity Act“, který legalizuje lékařskou pomoc při sebevraždě u osob, které jsou smrtelně nemocné, a kterým nezbyvá déle než šest měsíců života.

Osoba, která je zletilá, má bydliště na území státu Oregon, je smrtelně nemocná, může dobrovolně vyjádřit své přání zemřít a podat ústní žádost, následovanou písemnou žádostí a to do 15 dnů od ústní žádosti, ve které vyjadřuje své přání o získání léků za účelem ukončení svého života.⁶²

Platná žádost o smrtelný lék musí být podepsána a datována pacientem a nejméně dalšími dvěma svědky, kteří osvědčí dle svého nejlepšího vědomí a svědomí, že pacient je při smyslech, činí tak dobrovolně a nebyl na něj vyvinut žádný nátlak. Jeden z těchto svědků by přitom měla být osoba, která není:

- příbuzná s pacientem
- majitel či zaměstnanec zdravotnického zařízení, kde je nemocný hospitalizován
- osoba, která by měla po smrti pacienta dědit

---

⁶¹ Pejchalová-Grunwaldová, V.: Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář Poslanecké sněmovny, 2007, str.6

⁶² viz příloha č.1

Povinností ošetřujícího lékaře je zejména zjištění, zda se jedná o smrtelnou nemoc, zda je nemocný způsobilý k právním úkonům a zda nemocný podal žádost dobrovolně. Dalšími povinnostmi lékaře je:

- informovat pacienta o jeho nemoci
- informovat pacienta o vývoji nemoci a jeho prognóze
- informovat pacienta o rizicích spojených s požitím požadovaných léků
- informovat pacienta o výsledku požití léků
- doporučit pacientovi, aby oznámil a informoval své příbuzné o svých úmyslech
- poučit pacienta o důležitosti být ve společnosti další osoby v okamžiku požití léků a zásadně nepožívat lék na veřejném místě

Následuje postup při němž lékař kontaktuje lékárníka a informuje jej o předepsaném lékařském receptu. Lékař osobně nebo mailem doručí recept lékárníkovi, který lék vydá pouze lékaři, pacientovi nebo osobě výslovně určené pacientem.

Zákon stanoví podmínky, kterým osobám lék nesmí být předepsán. Je to například osoba, která trpí psychickou nemocí nebo depresí, která může mít za následek ovlivnění úsudku a narušené vnímání.

Zákon také stanoví minimální lhůtu, která musí bezpodmínečně uplynout mezi žádostí o předepsání smrtelného léku a vydáním lékařského předpisu. Tato lhůta musí být nejméně 15 dnů. Pacient může svou žádost kdykoliv vzít zpět.⁶³

Podání smrtící dávky léků využilo za dobu existence zákona 341 osob. V průměru 34 osob ročně požije smrtící lék. Oregon je v současné době následován státem Washington, kde má zákon, jehož vzorem byl právě Death with Dignity Act, nabýt účinnosti dne 5.dubna 2009.⁶⁴

---

⁶³ Death with Dignity Act. Dostupný na oficiálních stránkách Úřadu na ochranu veřejného zdraví státu Oregon - <http://www.oregon.gov/DHS/ph/pa s/ors.shtml>

⁶⁴ Iwasaki, J.: Oregon assisted suicide at record high. Washington discussing rules for new law. Zpráva ze dne 9.ledna 2009.Dostupný http://seattlepi.nwsourc.com/local/395517_deathdignity10.html

3.2.4. Švýcarsko

Švýcarsko, stejně jako již výše zmíněný Oregon, je mylně považováno za zemi, kde byla euthanasie realizována. Avšak aktivní euthanasie, tedy úmyslné ukončení života nemocného jinou osobou z cílem ukončit její trápení, je trestným činem. Trestní zákon euthanasii výslovně neupravuje, avšak může být subsumována pod skutkovou podstatu vraždy dle článku 111 trestního zákona, neúmyslné zabití dle článku 113 anebo dle článku 114 zabití na žádost.

Ve Švýcarsku je ovšem za stanovených podmínek možná beztrestná asistovaná sebevražda. Podle švýcarského práva, článku 115 trestního zákona: „Kdokoli, kdo ze zjištěných pohnutek navede jiného ke spáchání sebevraždy anebo pomáhá jinému při sebevraždě, by měl být potrestán pobytem v nápravném zařízení v délce kratší než 5 let anebo trestem odnětí svobody.“ Klíčová slova jsou „zjištěné pohnutky.“ Z tohoto důvodu osoba, která pomáhala či asistovala při sebevraždě není trestně stíhána, pokud tvrdí a prokáže, že jednala nezištně.⁶⁵

Ze všech výše zmíněných zemí je to právě Švýcarsko, kde nejvíce smrtelně nemocných osob vyhledává poslední pomoc. Švýcarská klinika Dignitas poskytuje tuto „službu“ kolem 200 osob z celého světa ročně, včetně občanů České republiky. Mottem kliniky Dignitas je „Žij důstojně, zemři důstojně.“

Německý týdeník Stern přinesl zpověď Wenera Volze, který se rozhodl na této klinice ukončit svůj život. Volz, který trpěl posledním stádiem rakoviny, říká: „Jídlo, pití a sex jsou tři nejkrásnější věci na světě. Mně byly všechny tři nenávratně vzaty. Toto je jediný způsob jak mohu zemřít. Na všechny ostatní možnosti sebevraždy už nemám sílu.“⁶⁶

---

⁶⁵ Assisted suicide & Death with Dignity Act. Past, present and future. Dostupný na http://www.internationaltaskforce.org/rpt2005_3.htm#243

⁶⁶ Houdek, R. : Vražda nebo vykoupení, Květy, 1/2009,

3.2.5.Lucembursko

Dne 8.12.2008 se Lucembursko stalo třetí zemí Evropské unie, kde je umožněna euthanasie. Poslanecká sněmovna schválila návrh zákona v poměru 31 poslanců pro a 26 poslanců se vyslovilo proti návrhu zákona.⁶⁷

V případě Lucemburska je ovšem velice zajímavá debata, která předcházela schválení zákona. V Lucembursku došlo k situaci, kdy velkovévoda Jindřich oznámil, že v případě schválení návrhu zákona o euthanasii, tento zákon nepodepíše, čímž by zákon nemohl vstoupit v platnost. Toto prohlášení velkovévody vyvolalo bouřlivou debatu, jejímž výsledkem byla změna lucemburské ústavy. Ústava po prodělané změně stanoví, že panovník napříště zákony vyhlašuje, oproti původní úpravě, která stanovila pravomoc panovníka schvalovat zákony.⁶⁸ Návrh na změnu Ústavy vzešel od samotného velkovévody, jenž prohlásil :„...byl bych šťastný a velmi by se mi ulevilo, kdybychom se nyní, ale i v budoucnu, vyhli situacím, ve kterých panovník bude nucen schválit zákon, který se přičí jeho vnitřnímu přesvědčení.“⁶⁹

Zákon legalizující euthanasii činí beztrestným lékaře, který vykonal euthanasii, pokud dodržel zákonem stanovené podmínky. Podobně jako v ostatních zemích, kde byla euthanasie legalizována, pacient musí trpět smrtelnou a nevyléčitelnou, žádost o euthanasii musí být podána opakovaně, lékař je povinen konzultovat případ s jiným lékařem, jakož i s porotou složenou z odborníků.⁷⁰

3.3. Judikatura Evropského soudu pro lidská práva- Pretty versus Spojené království

Ve věci Pretty proti Spojenému království vynesl Evropský soud pro lidská práva přelomový rozsudek, a to zejména z toho důvodu, že Evropský soud pro lidská práva tímto rozsudkem provedl výklad Evropské úmluvy o lidských právech ve vztahu k euthanasii.

---

⁶⁷ zpráva České tiskové agentury ze dne 8.12.2008

⁶⁸ Mladá fronta Dnes: Vévoda odmítá eutanazii.Přijde o moc. Zpráva ze dne 5.12.2008

⁶⁹ NVVE: Grand Duke of Luxembourg avoids signing euthanasia law. Zpráva ze dne 26.12.2007

⁷⁰ Tiedemann, M.:Euthanasia and Assisted suicide, International Experience. Library of Parliament,2008

Diana Pretty, britská občanka, která podala stížnost k Evropskému soudu pro lidská práva, trpěla neurogenerativní nemocí motorických buněk v centrálním nervovém systému. Toto onemocnění má za následek postupné ochabování svalů, které jsou ovládány lidskou vůlí. Veškerá léčba podstoupena D.Pretty byla neúspěšná a nezabránila rozvoji nemoci. D. Pretty v době podání stížnosti zbývá pouze několik týdnů života, je upoutána na lůžko, neboť je ochrnutá od krku dolů, potravu požívá pomocí trubičky a není téměř schopna mluvit. Ovšem svou situaci si plně uvědomuje, neboť její mentalita je nedotčena. Stěžovatelka chce spáchat sebevraždu za pomoci manžela a tím se vyhnout nedůstojnému umírání. Avšak dle anglických zákonů by pomoc manžela byla trestným činem dle zákona o sebevraždě.⁷¹

Diana Pretty nejprve žádá Ředitelství státních zastupitelství o záruku, že manžel nebude stíhán v případě, že ji pomůže ukončit její život. Není jí ovšem vyhověno. Poté se tedy obrátí na soud, kde žádá přezkum tohoto rozhodnutí. Soud tuto žádost také zamítne. Odvolání proti rozhodnutí soudu pak řeší Sněmovna lordů, které je také bezúspěšné.

Poté se Diana Pretty obrací na Evropský soud pro lidská práva, kde podává stížnost na rozhodnutí státních orgánů, ve které namítá porušení svých práv zaručených Evropskou úmluvou o lidských právech. Namítá zejména porušení článku 2 Úmluvy, který zaručuje právo na život. Stěžovatelka argumentuje tím, že umožnění sebevraždy není v rozporu s Úmluvou, neboť jinak by státy, které umožňují asistovanou sebevraždu samy porušovaly tento článek Úmluvy. Dále pak argumentuje tím, že Úmluva chrání nejen právo na život, ale i možnost či právo zvolit si, zda žít nebo ne. Článek 3, který zakazuje nelidské a ponižující zacházení napadá, že byť porušen z toho důvodu, že její nemoc ji vystavuje ponižujícímu utrpení a čeká ji vlastně smrt udušením, kdy její svaly nebudou schopny samy dýchat. Stát je dle její argumentace zavázán Úmluvou nejen k zdržení se takového jednání, ale stát je povinen i aktivně chránit před ponižujícím zacházením. Článek 8 Evropské úmluvy upravující právo na sebeurčení byl přechozími rozhodnutími porušen dle názoru Pretty a to zejména proto, že každý má právo rozhodovat o svém těle sám a stejně tak má

---

⁷¹ CASE OF PRETTY v. THE UNITED KINGDOM. Application no. 2346/02.

mít i každý právo rozhodnout se, co s vlastním tělem učiní, jak a zda zemře. Dále pak byly dle názoru Pretty porušeny články 9, upravující svobodu myšlení, svědomí a náboženského vyznání, a článek 14, který zakazuje diskriminaci.

S argumenty stížnosti se soud vypořádal následovně. Ve svém rozhodnutí soud k článku 2 Úmluvy uvedl, že právo na život chráněné článkem 2, není možno interpretovat tak, že zahrnuje i negativní aspekt. Soud se ztotožňuje s argumenty anglické vlády, že daný článek zavazuje stát, aby se nejen zdržel záměrného a protiprávního zbavení života, ale i vyvíjel pozitivní kroky k ochraně života těch, kdo se nalézají v jeho jurisdikci. Tím se ovšem myslí trestní právo, které má poskytovat ochranu lidským životům. Není ovšem možné vykladat článek tak, že by opravňoval k opačnému právu, tedy právu na smrt, ať již z rukou třetí osoby nebo za asistence veřejného orgánu.

K napadnutému článku 3 ve stížnosti, soud dospěl k názoru, že utrpení a bolest, které jsou důsledkem přirozeně získané nemoci, by se týkala tohoto článku pouze pokud by byla tato bolest způsobena například podmínkami ve vězení. Vláda v tomto případě nezpůsobila žádné špatné zacházení. „Článek 3 musí být rozebírán v souladu s článkem 2, který je dosud spojován s odrazem základních hodnot respektovaných demokratickými společnostmi. Pozitivní závazek ze strany státu, jehož se žalující strana domáhá, by neodstraňoval ani nebránil ublížení, nepředcházel špatnému zacházení. Vyžadoval by naopak, že stát povolí konání směřující k ukončení života, což z čl.3 Úmluvy dovodit nelze. K porušení čl.3 ze strany Spojeného království tedy nedošlo.“⁷²

K porušení článku 8 Úmluvy se soud vyjádřil: „Vážné námitky vznesené proti jakékoli veřejné žalobě, jež jsou založeny na vládě práva, mohou jedince nebo skupinu jednotlivců zprostit obvinění. Závažnost činu, pro který byla požadována beztrestnost, byla taková, že rozhodnutí o odmítnutí poskytnout takový závazek nemůže být shledáno jako svévolné a nerozumné. Soud

---

⁷² Veleman, P.: Euthanasie: Případ paní Pretty. Dostupný na <http://medico.juristic.cz/149494>

usuzuje, že zásah do soukromí byl v tomto případě ospravedlněn jako "nezbytný v demokratické společnosti" a tudíž v souladu s čl.8.⁷³

Výrok soudu ohledně článku 9 uvádí, že nezpochybňuje stálost názoru, který stěžovatelka má ohledně asistované sebevraždy. Avšak tento její názor není chráněn ve smyslu článku 9 Evropské úmluvy, neboť ne všechny názory a přesvědčení jsou přesvědčeními chráněnými ve smyslu daného článku.

K článku 14 výrok soudu zněl, že taktéž nebyl porušen, neboť soud se v této otázce drží názoru, že se nemá rozlišovat mezi zdravým člověkem, který je schopen spáchat sebevraždu a nemocným, který tak není schopen bez pomoci jiné osoby. Zavádění výjimek do zákona by podkopalo ochranu života, kterou má zákon o sebevraždě zajistit.⁷⁴

---

⁷³ tamtéž

⁷⁴ CASE OF PRETTY v. THE UNITED KINGDOM. Application no. 2346/02

4. ČESKÁ REPUBLIKA

Otázka přípustnosti, tedy legalizace euthanasie, či naopak nepřípustnosti euthanasie není ani v České republice ničím novým. Problematika euthanasie byla diskutována již za 1. republiky. Tato část diplomové práce je zaměřena na problematiku euthanasie ve vztahu k České republice. Nejprve nastíním jak návrhy právní úpravy euthanasie z doby 1. republiky, tak i následující návrhy, včetně návrhu zákona o důstojné smrti z roku 2008. Dále pak bude následovat úprava euthanasie ve vztahu k ústavnímu, mezinárodnímu, občanskému právu a zejména pak právní úprava euthanasie v trestním zákoně České republiky.

4.1. Návrhy de lege ferenda v České republice

4.1.1. Návrh trestního zákona z roku 1926 a 1936

Historie euthanasie se na našem území počala rozvíjet již v roce 1926. V tomto roce byla navržena osnova trestního zákona (tzv. profesorská osnova)⁷⁵, která obsahovala úpravu usmrcení na žádost a usmrcení ze soucitu. Skutková podstata trestného činu usmrcení na žádost předpokládala možnost snížení trestu pro toho, kdo spáchal čin z důvodu mimořádného nátlaku anebo v přechodném omluvitelném stavu. Skutková podstata trestného činu usmrcení ze soucitu upravovala situaci, kdy pachatel usmrtil jiného, smrtelně nemocného, a to ze soucitu. V tomto případě soud mohl dle návrhu trestního zákona upustit od potrestání anebo trest zmírnit.⁷⁶ A. Miříčka obhájoval tuto úpravu s odvoláním na názor E. Ferriho, který tvrdil, že každý je pánem svého života, a proto je každého člověka jeho svobodnou volbou, pokud se rozhodne svůj život ukončit. Ovšem pokud se člověk rozhodne spáchat sebevraždu, která není

---

⁷⁵ Šámal, P.: Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku, Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis CZ, Praha, 2007, str. 133

⁷⁶ Vykopalová, H.: Eutanazie- diskutovaný problem společnosti. Kriminalistika, č.3/ 1999

trestným činem, pak by neměla být trestná situace, kdy člověk toto své rozhodnutí uskuteční za pomoci jiné osoby.⁷⁷

Návrh trestného činu usmrcení na žádost byl upraven v § 271 ods.2 v tomto znění: „ Usmrtí-li viník úmyslně jiného ze soucitu, aby uspíšil jeho neodvratnou, nedalekou smrt a tímto jej vysvobodil z krutých bolestí způsobených nezhojitelnou nemocí nebo z jiných tělesných muk, proti nimž není pomoci, může soud trest mimořádně umírnit nebo od potrestání upustit.“⁷⁸Vzorem pro toto ustanovení byl §253 norského trestního zákona, který upravoval možnost mimořádného snížení trestu.

Návrh z roku 1936, tzv. ministerská unifikační osnova,⁷⁹ obsahoval úpravu usmrcení na žádost z útrpnosti, nejednalo se však již o trestný čin ,ale již pouze o přečin.⁸⁰ Nutno dodat , že ani tento návrh nebyl úspěšný. Návrh usmrcení na žádost z útrpnosti zněl : „ Kdo usmrtí někoho na jeho žádost, aby urychlil jeho neodvratnou smrt a osvobodil ho od krutých bolestí, proti kterým není trvalé pomoci, se má stíhat za přečin, a ne za trestný čin.“⁸¹Výslovným požadavkem ovšem byla žádost nemocného, která měla být výslovná, myšlena vážně a bezprostředně předcházet usmrcení.⁸² Jako situace, kdy mělo být toto ustanovení naplněno, byla uváděna skutečná událost, při které dělník byl uvězněn ve vagónu, který hořel. Strážník s puškou stál nedaleko, ale nebyl schopen dělníkovi pomoci, a proto jej dělník žádal, aby ho zastřelil a nenechal ho uhořet.⁸³

---

⁷⁷ Šámal, P.: Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku, Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis CZ, Praha, 2007, str.133

⁷⁸ Fenyk, J. : Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy. Trestní právo, č. 6, 2004, str.10

⁷⁹ Šámal, P.: Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku, Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis CZ, Praha, 2007, str. 134

⁸⁰ Vykopalová, H.: Eutanazie- diskutovaný problem společnosti. Kriminalistika, č.3/ 1999

⁸¹ Eutanazie. Dostupné na <http://cs.wikipedia.org/wiki/Eutanazie>

⁸² Šámal, P.: Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku, Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis CZ, Praha, 2007, str. 134

⁸³ Dalším pokusem o úpravu euthanasie byl návrh Hoetzela viz příloha č.2

4.1.2.Návrh Komise pro kodifikaci trestního zákona z roku 1996

Další návrhy, které by legislativně upravovaly euthanasii se objevily až v 90. letech 20. století. „ Po desetiletí se na veřejnosti o eutanázii mlčelo, v odborné veřejnosti byla situace o něco lepší. Po listopadu 1989 se téma umírání stalo mimořádně frekventní.“ říká H.Haškovcová.⁸⁴

Prvním návrhem v polistopadové historii České republiky, byly tři varianty návrhu Komise pro kodifikaci trestního zákona, které navrhovaly možnost úpravy euthanasie následovně:

1. úprava euthanasie bude nadále ponechána jako trestný čin vraždy se všemi důsledky, které z toho plynou
2. euthanasie bude upravena po vzoru nizozemské úpravy ve zvláštním zákoně, s tím, že lékař, pokud splní zákonem stanovené podmínky, bude beztrestný
3. euthanasie bude trestným činem, ovšem pachatel bude odsouzen k mírnějšímu trestu odnětí svobody v rozpětí 1 až 5 let⁸⁵

Ani tento návrh nebyl úspěšný a tedy nenastal žádný posun na stranu euthanasie.

4.1.3.Návrh vlády k novému znění trestního zákona z roku 2004

Nové znění trestního zákona předložila vláda dne 21.7.2004 sněmovně. Reakce vzbudila úprava problematiky euthanasie, zejména tedy otázka trestněprávního postihu.

Bezettrestnost euthanasie byla odmítnuta i v tomto návrhu, zejména z důvodů etických, avšak euthanasie měla být upravena jako privilegovaná skutková podstata trestného činu usmrcení na žádost.⁸⁶

---

⁸⁴ Haškovcová, H.: Eutanázie v České republice, Medica Revue, 9/1996

⁸⁵ Haškovcová, H.: Eutanázie v České republice, Medica Revue, 9/1996

Ustanovení týkající se euthanasie, bylo obsaženo v §118 (později § 115) návrhu trestního zákona, kde byla upravena skutková podstata trestného činu usmrcení na žádost. Znění §118 bylo následující:

- (1) „Kdo ze soucitu usmrtí nevyléčitelně nemocnou osobu, která trpí somatickou nemocí, na její vážně míněnou a naléhavou žádost, bude potrestán odnětím svobody až na šest let.“
- (2) „Vážně míněnou a naléhavou žádostí se rozumí svobodný a určitý projev vůle osoby starší osmnácti let, která není zbavena ani omezena ve způsobilosti k právním úkonům a není stížena duševní poruchou, jednoznačně a důrazně směřující k jejímu vlastnímu usmrcení.“

Tato úprava neřešila případy, kdy pacient, který je lékařem informován o svém zdravotním stavu odmítne lékařský zákrok nebo léčbu, stejně tak neřešila postup lékaře, kdy se pacientovi podávají léky, které tlumí bolest, avšak mohou mít vedlejší účinek (např. zkrácení života).⁸⁷ Hlavní autor návrhu trestního zákona JUDr. P.Šámal, PhD. k této úpravě upřesnil, že hlavním důvodem pro zavedení tohoto ustanovení, je potřeba rozlišit mezi usmrcením osoby na základě její žádosti a vraždou, která je mnohem závažnějším trestným činem.⁸⁸ Tento návrh měl řešit jen úzkou část z forem euthanasie, a to tedy voluntární – vyžádanou- euthanasii vázanou dále na podmínku nevyléčitelné nemoci. Spornými místy tohoto návrhu byl zejména odst. 2, kde se předpokládá, že žádost o usmrcení koná pouze osoba starší 18 let, která je způsobilá k právním úkonům. Důvodem byly názory, že 18 let nedělí osoby na plně schopné o sobě dobře rozhodovat a naopak na osoby, které nedokážou o sobě rozhodovat vůbec. Dalším sporným místem byla interpretace termínu

---

⁸⁶ Šámal, P.: Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku, Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis CZ, Praha, 2007, str.135

⁸⁷ Šámal, P. : Osnova trestního zákoníku 2004-2006, C.H.BECK, Praha, 2006, str. 149

⁸⁸ Sum, T.: Eutanázie v právním řádu České republiky.Dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-v-pravnim-radu-cr-28721.html>

nevyléčitelné somatické choroby, neboť nebylo jasné jaké nemoci, choroby či úrazy se přesně dají zahrnout pod tento termín.⁸⁹

Návrh trestního zákona byl Senátem zamítnut, krom jiného také z důvod kontraverzní úpravy euthanasie, neboť s touto upravou nesouhlasili zejména poslanci KDU-ČSL.⁹⁰

4.1.4.Návrh zákona o důstojné smrti

Návrh zákona o důstojné smrti předložila senátorka V.Domšová v srpnu roku 2008. Návrh zákona vycházel z návrhu úpravy euthanasie Liberální reformní strany. Vzorem pro úpravu euthanasie v tomto návrhu byla belgická úprava. Návrh zákona byl, dle slov senátorky, zákonem, který rozšíří práva občanů o jedno z nejzákladnějších práv, a to právo projevu vůle.⁹¹ Znění návrhu zákona o důstojné smrti bylo následující:

§ 1

(1) Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost s vědomou a odbornou pomocí jiné osoby za podmínek stanovených tímto zákonem.

(2) Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí rovněž úmyslné ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost jinou osobou, pokud není možné použít postup dle odst. 1.

§ 2

(1) Důstojné smrti může být dle tohoto zákona nápomocen, případně ji vyvolat pouze lékař, a to za podmínek stanovených tímto zákonem a prováděcími předpisy.

(2) Lékař, který je nápomocen důstojné smrti nebo ji vyvolá, není odpovědný za tento skutek podle předpisů trestního práva, pokud splní podmínky tohoto zákona a prováděcích předpisů a postupuje v souladu s postupy v nich stanovenými.

(3) Žádný lékař však nemůže být k nápomoci důstojné smrti či k jejímu vyvolání nucen.

(4) Pokud to stav pacienta dovoluje, použije se přednostně před vyvoláním důstojné smrti pomoc k ní.

---

⁸⁹ Šámal, P.: Usmrcení na žádost v návrhu trestního zákoníku, Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, LexisNexis CZ, Praha, 2007, str.138

⁹⁰ Senát odmítl snížení věkové hranice trestní odpovědnosti, 21.2.2006. Dostupný na http://participace.cz//index.php?option=com_content&task=view&id=22&Itemid=60

⁹¹ stejnopis jednání senátu k návrhu zákona o důstojné smrti ze dne 19.9.2008. Dostupný z <http://www.liberalove.cz/archiv.php?co=1221789008>

§ 3

O důstojnou smrt může pacient žádat předem pro případ, že by v budoucnu nebyl schopen vyjádřit svoji vůli.

Žádost pacienta

§ 4

(1) V době vyhotovení žádosti o důstojnou smrt musí být pacient plně způsobilý k právním úkonům a musí být plně při vědomí. Žádost musí být vyhotovena písemně a musí z ní být nade vší pochybnost zřejmé, že pacient dobrovolně a po náležitém zvážení žádá o důstojnou smrt. Pacient musí žádost vlastnoručně sepsat, datovat a podepsat; podpis pacienta musí být úředně ověřen.

(2) Pokud pacient nemůže číst nebo psát, nebo je nevidomý, může svoji žádost o důstojnou smrt učinit před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být hlasitě přečtena a přítomnými svědky podepsána. Přitom pacient musí před svědky potvrdit, že listina obsahuje jeho žádost o důstojnou smrt. Pisatelem a předčítatelem může být i svědek; pisatel však nesmí být zároveň předčítatelem.

(3) V listině podle odst. 2 musí být uvedeno, že pacient nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem pacient potvrdil, že listina obsahuje jeho žádost o důstojnou smrt. Listinu musí svědci podepsat.

(4) Osoby neslyšící, které nemohou číst nebo psát, mohou projevit žádost o důstojnou smrt před třemi současně přítomnými svědky, ovládajícími znakovou řeč, a to v listině, která musí být tlumočena do znakové řeči.

(5) V listině podle odst. 4 musí být uvedeno, že pacient nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem pacient potvrdil, že listina obsahuje jeho žádost o důstojnou smrt. Obsah listiny podle odst. 4 musí být po jejím sepsání přetlumočen do znakové řeči; i toto musí být v listině uvedeno. Listinu musí svědci podepsat.

(6) Svědky žádostí o důstojnou smrt uvedených v tomto paragrafu mohou být pouze osoby, které jsou plně způsobilé k právním úkonům. Svědky nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které by mohly mít na smrti pacienta jakýkoli materiální zájem.

§ 5

Žádost o důstojnou smrt může pacient vzít kdykoliv zpět.

§ 6

Žádost o důstojnou smrt se zakládá do zdravotnické dokumentace pacienta. V případě jejího zpětvzetí je žádost ze zdravotnické dokumentace okamžitě vyňata a zničena.

§ 7

(1) K důstojné smrti lze na základě jeho žádosti dopomoci nebo ji vyvolat pouze u pacienta, který je v situaci, kdy jeho zdravotní stav je beznadějný, a kdy se nachází ve stavu trvalého utrpení fyzického nebo psychického, které je výsledkem nahodilé nebo dlouhodobé závažné a nevyléčitelné nemoci.

(2) K důstojné smrti nelze dopomoci nebo ji vyvolat u osoby pouze na základě stáří nebo bezmocnosti.

(3) K důstojné smrti nelze dopomoci nebo ji vyvolat dříve než 4 týdny od vyhotovení žádosti pacientem.

Postup lékaře

§8

Pokud pacient požádá o pomoc k důstojné smrti či o její vyvolání, musí být před samotnou pomocí nebo vyvoláním důstojné smrti současně splněny následující podmínky:

- a) ošetřující lékař musí podrobně seznámit pacienta s jeho zdravotním stavem, předpokládanou délkou jeho života, možnými léčebnými postupy a utišující léčbou včetně jejich účinků*
- b) ošetřující lékař musí prodiskutovat s pacientem jeho žádost o důstojnou smrt a musí nabýt přesvědčení, že vzhledem ke všem okolnostem neexistuje žádné jiné rozumné řešení situace pacienta a že žádost pacienta je zcela dobrovolná*
- c) ošetřující lékař musí s pacientem vést o jeho žádosti o důstojnou smrt nejméně tři časově přiměřeně oddělené rozhovory, aby se ujistil o trvání fyzického nebo psychického utrpení pacienta a o jeho opakované vůli.*

§ 9

(1) Před pomocí k důstojné smrti nebo jejím vyvoláním musí ošetřující lékař konzultovat jiného lékaře, kterého zevrubně informuje o zdravotním stavu pacienta. Tento lékař musí být nezávislý ve vztahu k pacientovi i ošetřujícímu lékaři a musí splňovat další podmínky stanovené prováděcím předpisem. Konzultovaný lékař přezkoumá lékařské záznamy a vyšetří pacienta. Konzultovaný lékař vypracuje o svých zjištěních zprávu, se kterou musí ošetřující lékař seznámit pacienta.

(2) Pokud pacienta pravidelně ošetřuje lékařský tým, ošetřující lékař musí pacientovu žádost o důstojnou smrt konzultovat i se členy tohoto lékařského týmu. Výsledky těchto konzultací je nutno zachytit v písemné formě. Členové ošetřujícího lékařského týmu musejí tento dokument podepsat.

(3) Pokud některý z konzultovaných lékařů vyjádří pochybnost o odůvodněnosti vyvolání důstojné smrti, je ošetřující lékař povinen konzultovat postupem dle odst.1 dalšího lékaře.

(4) Při splnění podmínek tohoto ustanovení ošetřující lékař postupuje dále podle § 12.

Postup lékaře v případě žádosti učiněné předem

§ 10

Důstojnou smrt lze za podmínek tohoto zákona vyvolat i u pacienta, který o důstojnou smrt požádal způsobem stanoveným tímto zákonem předem.

§ 11

(1) Pokud pacient požádal o vyvolání důstojné smrti předem, musí být před samotným vyvoláním důstojné smrti současně splněny následující podmínky:

- a) pacient trpí vážnou a nevyléčitelnou nemocí;*
- b) pacient se nachází ve stavu nezměnitelného bezvědomí;*
- c) zdravotní stav pacienta je s ohledem na stav lékařské vědy v té době nevratný;*
- d) ošetřující lékař musí konzultovat jiného lékaře, kterého zevrubně informuje o*

zdravotním stavu pacienta. Tento lékař musí být nezávislý ve vztahu k pacientovi i ošetřujícímu lékaři a musí splňovat další podmínky stanovené prováděcím předpisem. Konzultovaný lékař přezkoumá lékařské záznamy, vyšetří pacienta a sdělí, zda podle jeho názoru jsou splněny podmínky písm. a) až c).

(2) Pokud pacienta pravidelně ošetřuje lékařský tým, ošetřující lékař musí pacientovu žádost o důstojnou smrt konzultovat i se členy tohoto lékařského týmu. Výsledky těchto konzultací je nutno zachytit v písemné formě. Členové ošetřujícího lékařského týmu musejí tento dokument podepsat.

(3) Pokud některý z konzultovaných lékařů vyjádří pochybnost o odůvodněnosti vyvolání důstojné smrti, je ošetřující lékař povinen konzultovat postupem dle písm. d) dalšího lékaře.

(4) Při splnění podmínek tohoto ustanovení ošetřující lékař postupuje dále podle § 12.

§ 12

Lékařské postupy pro pomoc k důstojné smrti a pro její vyvolání stanoví ministerstvo vyhláškou.

§ 13

Lékař, který byl nápomocen k důstojné smrti nebo ji vyvolal, musí vyplnit formulář sestavený ministerstvem a doručit jej ministerstvu do pěti pracovních dnů od vyvolání nebo pomoci k důstojné smrti. Ve formuláři musí být uvedeno pohlaví, místo a datum narození pacienta; datum, místo a hodina úmrtí; povaha utrpení, které bylo trvalé; zda byl pacient v nezměnitelném bezvědomí; důvody, které vedly k přesvědčení, že vzhledem ke všem okolnostem neexistovalo žádné jiné rozumné řešení situace pacienta a že žádost pacienta byla zcela dobrovolná; datum sepsání žádosti o důstojnou smrt; data a výsledky konzultací s jinými lékaři, případně se členy ošetřujícího lékařského týmu.

§ 14

Ministerstvo formulář uvedený v § 13 nejpozději do 3 pracovních dnů postoupí komisi zřízené při úřadu veřejného ochránce práv a složené lékařů, právníků a expertů na oblast důstojné smrti, která na základě údajů ve formuláři přezkoumá, zda byly v daném případě splněny podmínky tohoto zákona. V případě pochybností si komise může vyžádat od ošetřujícího lékaře údaje ze zdravotní dokumentace pacienta vztahující se k vyvolání důstojné smrti, zejména zprávy z veškerých konzultací, které byly učiněny v rámci postupu stanoveného tímto zákonem. Ošetřující lékař má povinnost vyžádanou dokumentaci komisi poskytnout.

§ 15

Komise vydává ke každému případu do dvou měsíců od doručení formuláře rozhodnutí o tom, zda byly splněny podmínky tohoto zákona. Na rozhodování komise se přiměřeně použijí ustanovení správního řádu.

§ 16

Pokud komise dospěje v rozhodnutí k názoru, že při pomoci k důstojné smrti nebo při

jejím vyvolání nebyly splněny podmínky stanovené tímto zákonem, postoupí případ místně příslušnému státnímu zástupci.

§ 17

Komise je usnášeníschopná, pokud jsou přítomny nejméně dvě třetiny jejích členů.

§ 18

Členové komise jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvědí v souvislosti s činností v komisi. Tím není dotčena povinnost uvedená v § 16. Rovněž ustanovení zvláštních zákonů o zproštění mlčenlivosti touto zásadou nejsou dotčena. Členové komise rovněž důsledně dbají ochrany osobních údajů.

§ 19

*Ministerstvo stanoví prováděcím předpisem bližší podmínky, které musí splňovat lékař konzultovaný v souvislosti se žádostí o důstojnou smrt, sestaví formulář uvedený v § 13 tohoto zákona a určí početní zastoupení odborníků v komisi podle § 14 tohoto zákona.*⁹²

Tento návrh, který je z velké části inspirován belgickou úpravou, není v zásadě až tak průlomový. V současné době pacient může odmítnout léčbu, dále pak Ministerstvo zdravotnictví připravuje návrh nového, v zahraničí užívaného, institutu living will. Návrh zákona upravuje, jak končení života za pomoci lékaře, tedy asistovanou sebevraždu, tak i aktivní euthanasii.

Návrh zákona o důstojné smrti má však několik nedostatků. Za první nedostatek lze považovat nepřesnou formulaci, koho se vlastně tento návrh týká, kdo může požadovat ukončení života. V §1 odst. 1 se hovoří o osobě (pacientovi), jehož vlastnosti se však již nikde více v návrhu nespecifikují. Tento nedostatek může vyvolat pak problémy při interpretaci v otázce, jaký je rozdíl mezi fyzickou osobou a fyzickou osobou (pacientem), což se může nejvýrazněji projevit například v případě dle § 3.

Dalším problematickým ustanovením je § 7, který stanoví podmínky pro provedení euthanasie. Jelikož se zde objevují termíny jako jsou „trvalé utrpení, dlouhodobá závažná nemoc či beznadějný stav“, jež mají subjektivně hodnotící charakter, bude spíše záležet na judikatuře, aby tyto termíny vyložila. Na druhé straně i lékař se dle tohoto návrhu ocitá v citlivém postavení, neboť má subjektivně nabýt přesvědčení o neřešitelnosti pacientovi situace, jakož i

---

⁹² Návrh zákona o důstojné smrti. Dostupný z <http://www.eutanazie-dobrasmrť.cz/?akce=paragraf&id=6>

odhadnout délku zbývajcího života pacienta. V těchto případech, jelikož se dle návrhu jedná o subjektivní názor a přesvědčení lékaře, by lékař mohl být často žalován například pozůstalými.⁹³

Debata v Parlamentu České republiky k tomuto zákonu byla spíše emotivní. Předseda Senátu P.Sobotka vytkl návrhu, že neobsahuje vyhlášky, na které odkazuje ve svém znění, a jelikož se jedná o takto podstatnou problematiku, senátoři by měli mít vyhlášky k dispozici. Dále pak zdůraznil názor většiny zúčastněných, že euthanasie není jen otázkou právní, medicínskou, ale zejména etickou, neboť se rozhoduje o otázce života a smrti. Dle jeho názoru naše společnost, potažmo tedy ani členové Parlamentu nejsou připraveni na fundovanou diskusi. Další členové Senátu se vyjadřovali ve stejném duchu, zdůrazňujíc, že je nepřijatelné, aby lékař byl současně soudce a popravčí.⁹⁴

Kritika návrhu zákona měla za následek, že autoři návrh zákona o důstojné smrti upravili⁹⁵, snažili se odstranit kritizované nedostatky návrhu zákona a předložili upravené znění zákona o důstojné smrti, po konzultacích s odborníky na danou problematiku. Nový návrh zákona o důstojné smrti čeká na své projednání v Parlamentu ČR. V novém návrhu zákona o důstojné smrti nalezneme zejména výklad pojmu pacient a lékař, jehož nepřítomnost byla v předchozím návrhu zákona kritizována. Nově se procesu výkonu euthanasie účastní i farmaceut, jež připravuje smrtící látku. Práva lékaře jsou rozumně rozšířena, za zdůraznění stojí právo lékaře výkon euthanasie kdykoliv odmítnout. Zajímavé je pak nově použití termínu „žádost o nápomoc k důstojné smrti“ oproti původnímu termínu „žádost o důstojnou smrt“. Dle mého názoru se tak stalo na základě přání autorů návrhu zdůraznit, že se jedná o asistovanou sebevraždu, nikoliv aktivní euthanasii. Dále pak návrh zákona rozšířil okruh osob s postižením (původní návrh nepamatoval na osoby hluchoslepé) a upřesnil podmínky pro podání jejich žádosti o nápomoc

---

⁹³ Jeník, J.: Slabá místa návrhu zákona o důstojné smrti, Právní rozhledy 17/2008, str. 11

⁹⁴ diskuse senátu přístupná z <http://www.liberalove.cz/archiv.php?co=1221789008>

⁹⁵ nový návrh zákona o důstojné smrti viz příloha č.3

k důstojné smrti. Zpřesnění nového návrhu zákona nacházíme i v charakterizaci pacienta, který je oprávněn žádat o euthanasii, a to tím, že se pacient musí nacházet v terminálním stádiu života. Původní úprava vyžadovala pouze trvalé utrpení fyzického nebo psychického charakteru. Z mého hlediska je sporné nové ustanovení, které stanoví, že žádat o nápomoc k důstojné smrti může pacient po vyčerpání léčebných postupů, které by vedly ke zlepšení zdravotního stavu. Z tohoto ustanovení vyplývá, že pacient tak není oprávněn uplatnit své právo, které mu zaručuje Listina, zákon o péči o zdraví lidu a mezinárodní dokumenty (viz 4.2), a to je právo na odmítnutí léčby. Další doplnění návrhu zákona spočívá v požadavku, aby žádost o euthanasii byla opakovaná. Zde autory vedl zřejmě důvod, aby si pacient byl svým rozhodnutím naprosto jist a nejednal unáhleně. V novém návrhu zákona byl vypuštěn požadavek na lékaře, aby predikoval pacientovi předpokládanou zbývajících délku života, neboť se jednalo o subjektivní názor lékaře, jakož i možný základ budoucích soudních sporů. Významné je i doplnění povinnosti lékaře mít při rozhovorech, kterými se lékař ujistí o trvání utrpení pacienta, svědka, neboť tím se zaručuje vyšší míra jistoty pro lékaře s ohledem na možné následné soudní spory, jakož i na druhou stranu je zmenšena možnost zneužití euthanasie. Nový návrh zákona o důstojné smrti zcela vypustil ze svého znění institut žádosti učiněné předem. Můžeme se domnívat, že se tak stalo z důvodu možného zneužití tohoto institutu a také možnosti vzniku situace, kdy pacient v minulosti vyjádřil své přání pomocí zmíněného institutu, avšak v nastalé situaci by toto své rozhodnutí mohl chtít změnit, avšak nebude toho schopen vzhledem ke svému zdravotnímu stavu.

4.2. Euthanasie ve vztahu k ústavnímu právu

Otázku právní úpravy euthanasie je potřeba zkoumat nejprve v souvislosti s ústavním právem jako pramenem nejvyšší právní síly. Ochrana lidského života je upravena v Listině základních práv a svobod, která je dle

článku 3 Ústavy České republiky součástí ústavního pořádku.⁹⁶ Ustanovení, která poskytují ochranu lidskému životu a týkají se problematiky euthanasie, jsou zakotveny v oddílu prvním Listiny základních práv a svobod. Jsou to zejména článek 1, který říká : „ Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech. Základní práva a svobody jsou nezadatelné, nezcizitelné, nepromlčitelné a nezrušitelné.“

Dále pak článek 2 odst. 3 Listiny, který říká: „ Každý může činit, co není zákonem zakázáno a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“

Podstatný je pak článek 6 Listiny, jímž oponenti euthanasie argumentují, který zní: (1) „ Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.“ Právo na život je právem absolutním, nezcizitelným, které tedy působí erga omnes. ⁹⁷

(2) „Nikdo nesmí být zbaven života.“ Toto ustanovení Listiny chrání lidský život univerzálně proti jakýmkoliv útokům, úmyslným i nedbalostním.

(4) „ Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.“ Listina základních práv a svobod tímto ustanovením připouští tedy ústavní výjimku z odstavce 2.

Pro odpůrce euthanasie svědčí právo na soukromí zakotvené v článku 7, kdy: „ Nedotknutelnost osoby a jejího soukromí je zaručena. Omezena může být jen v případech stanovených zákonem“ , což otevírá prostor pro úpravu podmínek žádosti o ukončení léčby. A dále pak v odstavci 2 : „ Nikdo nesmí být mučen ani podroben krutému, nelidskému nebo ponižujícímu zacházení nebo trestu.“ Právo na soukromí je možno pojmout jako komplexní právo na ochranu osobního života, a proto je chápáno jako základ, z něhož lze odvodit právo na

---

⁹⁶ Ústava České republiky, článek 3, Ostrava: Jiří Motloch-Sagit, 2008

⁹⁷ Pavlíček, V. a kol.: Ústavní právo a státověda, 2.díl, Praha: Linde, 2004, str.75

odmítnutí léčby bez ohledu na důsledky. Právo na odmítnutí léčby je pak konkrétně garantováno v zákoně o péči o zdraví lidu.⁹⁸

Dalším souvisejícím ustanovením je článek 8 odst. 1 Listiny, který stanoví: „Osobní svoboda je zaručena.“ Toto ustanovení však nelze chápat absolutně, neboť svoboda v něm zaručená v sobě obsahuje, jak všeobecnou volnost k jednání, tak ale i omezení v momentě, kdy dochází k omezování práv a svobod jiných anebo k porušování základních hodnot na nichž stojí český právní řád.

Posledním ustanovením je článek 10 Listiny, který říká v odstavci 1: „Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst a chráněno jeho jméno.“ Příznivci euthanasie by i v tomto ustanovení mohli vidět opěrný bod, který schvaluje důstojné umírání a důstojnou smrt, avšak praxe se přiklání k chápání termínu důstojnost ve vztahu ke společnosti.⁹⁹

4.3. Euthanasie dle mezinárodního práva

Dle článku 10 Ústavy České republiky, jsou vyhlášené mezinárodní smlouvy, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas součástí právního řádu.¹⁰⁰ Nejvýznamnějšími mezinárodními dokumenty jsou pak bezesporu Všeobecná deklarace lidských práv, Mezinárodní pakt o občanských a politických právech a Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod. Je nutné také zmínit důležitost Úmluvy na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny. V souvislosti s mezinárodními smlouvami je potřeba uvést v současnosti jediný rozsudek Evropského soudu pro lidská práva, již výše zmíněný, případ *Pretty versus Spojené království*, který se přímo týkal euthanasie a jež je tedy pomocným pramenem pro výklad Úmluvy na ochranu lidských práv a základních svobod. Právo na život je

---

⁹⁸ Jahnsová, A. a Kuča, R.: Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.357

⁹⁹ tamtéž

¹⁰⁰ Ústava České republiky, článek 10, Ostrava: Jiří Motloch-Sagit, 2008

obsaženo ve všech výše zmíněných mezinárodních dokumentech, neboť je uznáváno jako nejzákladnější a nejvýznamnější právo vůbec.

4.3.1. Všeobecná deklarace lidských práv

Všeobecná deklarace lidských práv zakotvuje právo na život v článku 3, kde se říká: „Každý má právo na život, svobodu a osobní bezpečnost.“ V právní vědě existují rozdílné názory na to, zda toto ustanovení v sobě zahrnuje i právo na smrt a to tím, že dává jedinci možnost odmítnout právo na život. Je-li život pojímán jako právo, pak lze z toho odvodit i možnost osoby, která se rozhodne tohoto práva se zříci, tedy právo osoby na svobodné ukončení jejího života. Z tohoto ustanovení plynou i další práva, a to zejména právo nemocného odmítnout lékařskou péči. Právo odmítnout lékařskou péči, které vytvořila již dříve soudní praxe v zemích common law, je součástí mnohých právních řádů, což můžeme považovat za legalizaci pasivní euthanasie.¹⁰¹

4.3.2. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech

Právo na život je zakotveno v článku 6 Mezinárodního paktu o občanských a politických právech. Článek 6 zní: „Každá lidská bytost má právo na život. Toto právo je chráněno zákonem. Nikdo nebude svévolně zbaven života.“¹⁰² Dále pak je to článek 9, který říká: „Každý má právo na svobodu a osobní bezpečnost. Nikdo nesmí být svévolně zatčen nebo zadržen. Nikdo nesmí být zbaven svobody, kromě případů kdy se tak stane na základě zákona.“ Klíčovou roli zde hraje slovo svévolně, jehož významem v tomto kontextu se zabývala Komise pro lidská práva. Dle výkladu Komise pro lidská práva, toto slovo má být chápáno ve smyslu protiprávní či nespravedlivé zbavení života jiným. Právo na život zakotvené v Mezinárodním paktu však bylo

---

¹⁰¹ Veleman, P. : Euthanasie podle mezinárodního práva. Dostupné z <http://medico.juristic.cz/149495>

¹⁰² Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, č. 120/1976 Sb.

autory myšleno ve smyslu ohrožení života ze strany státu, popřípadě jiných osob, a tedy ne ve smyslu ukončení života vlastní rukou.¹⁰³

Nakonec je nutno zmínit článek 17: „Nikdo nesmí být vystaven svévolnému zasahování do soukromého života, rodiny, domova...“, který můžeme opět chápat, jako právo na odmítnutí lékařské péče. Z práva na soukromí je odvozováno právo na přirozenou smrt a tedy svoboda požadovat přirozenou smrt, které však nemůže být docíleno umělým prodlužováním života díky pokroku současné medicíny.

4.3.3. Evropská úmluva na ochranu lidských práv a základních svobod

I Evropská úmluva obsahuje ustanovení, které zakotvuje právo na život a to v článku 2: „Právo každého na život je chráněno zákonem. Nikdo nesmí být úmyslně zbaven života kromě výkonu soudem uloženého trestu následujícího po uznání viny za spáchání trestného činu, pro který zákon ukládá tento trest.“¹⁰⁴ Na rozdíl však od Mezinárodního paktu o občanských a politických právech, který použil termín svévolně, je zde užito slovo úmyslně zbaven života. Pokud si slova svévolné zbavení života vyložíme jako takové, které není v souladu s vůlí dotčené osoby, pak úmyslné zbavení života znamená je jakékoli jiné než neúmyslné, a vylučuje jednání nejen takové jaké je v souladu s vůlí dotčené osoby, ale i takové jednání, které by bylo provedeno na žádost dotčené osoby.¹⁰⁵

Dále můžeme zmínit článek 3, který stanoví, že: „Nikdo nesmí být mučen nebo podrobován nelidskému či ponižujícímu zacházení anebo trestu.“ Znění tohoto článku nás nutí zamyslet se, zda dlouhodobé léčení smrtelně nemocných, kteří trpí bolestmi, a kteří o to ne vždy stojí nelze považovat za nelidské a ponižující zacházení. Ovšem tato otázka již byla zodpovězena v případě *Pretty versus Spojené království*, kde Evropský soud pro lidská práva vyložil toto ustanovení Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod. (viz 3.3.)

---

¹⁰³ Veleman, P. : Euthanasie podle mezinárodního práva. Dostupné z <http://medico.juristic.cz/149495>

¹⁰⁴ Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb

¹⁰⁵ Veleman, P. : Euthanasie podle mezinárodního práva. Dostupné z <http://medico.juristic.cz/149495>

4.3.4. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny (dále jen Úmluva o biomedicíně)

Úmluva o biomedicíně vstoupila v platnost dne 1. října 2001 a Česká republika byla jedním ze 13 signatářů. Úmluva o biomedicíně zakotvuje nejpodstatnější principy týkající se lékařské péče. Význam Úmluvy o biomedicíně tkví v tom, že zakládá obsáhlý okruh práv pro osoby, které podstupují léčbu či zákrok. Na druhou stranu zakládá povinnosti osobám, jež tuto zdravotní léčbu poskytují. Základní princip a prioritní hodnota, proklamovaná touto dohodou, je důstojnost lidské bytosti zakotvena v článku 2, který zní : „Zájmy a blaho lidské bytosti budou nadřazeny zájmům společnosti nebo vědy.“¹⁰⁶ Tento článek můžeme též označit za interpretační pravidlo, kdy zájem lidské bytosti je nadřazen všemu ostatnímu. Významný je článek 5, který říká, že : „Jakýkoli zákrok v oblasti péče o zdraví je možno provést pouze za podmínky, že k němu dotčená osoba poskytla svobodný a informovaný souhlas. Tato osoba musí být předem řádně informována o účelu a povaze zákroku, jakož i o jeho důsledcích a rizicích. Dotčená osoba může kdykoli svobodně svůj souhlas odvolat.“ Tento článek upravuje institut informovaného souhlasu a zakotvuje tak mezinárodně uznávané pravidlo, kdy osoba nesmí být nucena podstoupit žádnou léčbu nebo zákrok, ke kterému nedá souhlas, avšak tento souhlas může kdykoli vzít zpět. Provést zákrok bez tohoto souhlasu lze pouze v neodkladném případě, je-li to v zájmu zdraví a života pacienta.

4.4. Euthanasie ve vztahu k občanskému právu

Občanské právo, na rozdíl od ústavních zákonů, které garantují právo na život pro všechny občany, poskytuje ochranu života a zdraví jedince. Jedinec, tedy fyzická osoba je zde subjektem, jehož práva jsou chráněna vůči zásahům

---

¹⁰⁶ Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, č. 96/2001Sb. m.s.

ostatních osob a to v § 11 až 17 Občanského zákoníku, které upravují ochranu osobnosti. Obsah práv ochrany osobnosti má jednak pozitivní stránku, avšak problematiky euthanasie se týká hlavně negativní složka obsahu práv ochrany osobnosti fyzické osoby. Tedy možnost fyzické osoby bránit se zásahům třetích osob do integrity osobnosti. Fyzická osoba má subjektivní právo na léčbu. Léčba je však podmíněna souhlasem pacienta s touto léčbou či zákrokem poté, co byl pacient poučen o důsledcích, alternativách a riziku.¹⁰⁷ Tento souhlas je nezbytnou podmínkou pro jakýkoliv zdravotní úkon lékaře, ať již byl vyjádřen výslovně anebo konkludentně. Pokud pacient odmítne léčbu či lékařský výkon, ošetřující lékař je povinen vyžádat si písemné potvrzení o odmítnutí léčby (tzv. revers). Význam reversu tkví v jeho důležitosti pro stanovení odpovědnosti za nevykonání lékařského výkonu.¹⁰⁸

4.5. Euthanasie ve vztahu k trestnímu právu

Právní kvalifikace jednání, kterým byla vykonána euthanasie, závisí na formě euthanasie. Je zde třeba rozlišit, zda se jednalo o aktivní euthanasii, pasivní euthanasii, nepřímou euthanasii či asistovanou sebevraždu. Český trestní zákoník neupravuje privilegovanou skutkovou podstatu trestného činu usmrcení na žádost či ze soucitu, proto lze jednání, jímž byla vykonána euthanasie kvalifikovat následujícími způsoby.

4.5.1. Aktivní euthanasie

Aktivní euthanasie, tedy jednání druhé osoby vedoucí k usmrcení nemocného, bude nutno posoudit jako trestný čin vraždy dle § 219. Odstavec 1 tohoto paragrafu stanoví : „*Kdo jiného úmyslně usmrtí, bude potrestán odnětím svobody na deset až patnáct let.*“. Objektem trestného činu vraždy je lidský

---

¹⁰⁷ § 23 odst. 1, zákona o péči o zdraví lidu

¹⁰⁸ Jansová, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str.357

život a pro správné vymezení objektu trestného činu vraždy je nutné určit okamžik, kdy lidský život začíná a kdy končí. Dle názoru vědy trestního práva lidský život počíná okamžikem porodu a končí cerebrální smrtí. Lidský život je chráněn i pokud se jedná o osobu, která je nevyléčitelně nemocná.¹⁰⁹

Mezi obligatorní znaky trestného činu náleží protiprávnost a společenská nebezpečnost. V případě společenské nebezpečnosti se názory autorů liší, neboť někteří zastávají názor, že společenská nebezpečnost je nepatrná a tudíž nezakládá odpovědnost za trestný čin dle § 3 trestního zákona. V takovém případě bude záležet na konkrétních skutečnostech v daném případě. Soud, jež se při svém rozhodování řídí zásadou volného hodnocení důkazů, může také od potrestání pachatele upustit, pokud budou splněny podmínky stanovené v § 24 odst. 1 trestního zákona.¹¹⁰ Dále pak může soud použít polehčující okolnosti upravené v § 33 trestního zákona anebo je zde možnost přihlídnutí soudu k zákonnému ustanovení v § 40, které upravuje mimořádné snížení trestu odnětí svobody.

Komentář k trestnímu zákonu z roku 2004 uvádí:

„Život je chráněn i v době, kdy osoby, o níž se jedná, je nevyléčitelně smrtelně nemocná nebo je smrtelně zraněná a její smrt je již neodvratná. Je proto trestný i útok na život takové osoby, a to i důvodů tzv. euthanasie, kterou se rozumí uspíšení smrti z útrpnosti, aby bylo zkráceno utrpení umírajícího, a to často na jeho vlastní a výslovnou žádost. V těchto případech je však třeba pečlivě vážit stupeň nebezpečnosti činu osoby, která se euthanasie dopustila, pro společnost.

Jestliže se obviněný s poškozeným dohodnou na vzájemném úmyslném usmrcení jeden druhého jako způsobu společného dobrovolného ukončení života, potom dohodnuté jednání obviněného, jehož následkem byla smrt poškozeného, naplňuje znaky trestného činu účasti na sebevraždě podle § 230 TZ. Uvedené okolnosti činu, zejména svolení poškozeného, mohou v konkrétním případě mít význačný vliv na stupeň nebezpečnosti činu pro

---

¹⁰⁹ Jeínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Linde Praha, 2006, str. 632-633

¹¹⁰ Jahnsová, A. a Kuča, R.: Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy 7/1997, str. 356 an.

společnost a spolu s dalšími okolnostmi svědčícími ve prospěch obviněného být důvodem pro použití ustanovení § 40 odst. 1 TZ, o mimořádném snížení trestu odnětí svobody (R/1998).¹¹¹

Řešení problému euthanasie, kdy soud rozhodne prostřednictvím snížení trestu pod dolní hranici trestní sazby, je předmětem kritiky autorů Holčapka a Šustka, neboť autoři považují tato řešení za nesystémové a nešťastné řešení, neboť typovou společenskou nebezpečnost by měl upravit, zakotvit zákonodárce a ne určovat soud. Je zde nebezpečí, že záleží pak jen na konkrétním soudu, jestli nalezne dostatek a přítomnost okolností umožňujících snížení trestu pod dolní hranici, jakož i nebezpečí různorodého rozhodování jednotlivých soudů.¹¹²

Pro názornost zde můžeme uvést také mínění O.Heina, který euthanasii nepovažuje za vraždu, protože euthanasie není motivována zlým úmyslem a postrádá společenskou nebezpečnost. Zlý úmysl při konání vykonání vraždy spočívá v řešení svého-pachatelova problému na úkor osoby druhé, zatím co při euthanasii lékař- pachatel řeší problém nemocného na úkor svůj. Usmrcení na žádost nemocného je sice usmrcením úmyslným, avšak není usmrcením spáchaným se zlým úmyslem pachatele, který tak činí na základě jasného projevu vůle nemocného. Z tohoto důvodu, dle Heina, je zde postrádána subjektivní stránka trestného činu vraždy, tedy dolus malus.¹¹³

Zákonná ustanovení, která poskytují ochranu základnímu lidskému právu, tj. právu na život, jsou formulována dostatečně a jsou i v souladu s mezinárodní úpravou, jež postihuje aktivní euthanasii. Na druhou stranu je zde zachována i individuální ochrana pro osobu, jež euthanasii vykonala a to přihlédnutím ke konkrétním okolnostem případu, aby nebyl uplatněn nepřiměřeně vysoký trest. Výše zmíněná řešení jsou pouze teoretické možnosti a není pravděpodobné, že by soud k takovým řešením ve většině kauz přistoupil.

---

¹¹¹ Šámal, Pury, Rizman: Trestní zákon-komentář, 6. vydání, C.H.Beck, 2004, str. 1195 an.

¹¹² Holčapek, T. a Šustek, P.: K § 115 návrhu trestního zákoníku, Trestněprávní revue 11/2004, str. 325, 326

¹¹³ Hein, O.: Etika a právo na smrt, Právní rádce 7/2006, str. 67

4.5.2. Pasivní euthanasie

Za pasivní euthanasii označujeme situace usmrcení osoby, která je nevyléčitelně nemocná, která se odmítne podrobit léčení, ať již nezahájením léčby anebo přerušením dosavadní léčby. Z nastalé situace pak plyne otázka odpovědnosti osoby, která takto koná, respektive nekoná.

České právo, v souladu s mezinárodním právem (viz např. 4.3.4.), je založeno na zásadě, že je nutný informovaný souhlas osoby k jakémukoliv zákroku na jejím těle. V českém právním řádu je pak institut informovaného souhlasu upraven v §23 odst.2 zákona č. 20/1966, o péči o zdraví lidu, který stanoví:

„Vyšetřovací a léčebné výkony se provádějí se souhlasem nemocného, nebo lze-li tento souhlas předpokládat. Odmítá-li nemocný přes náležité vysvětlení potřebnou péči, vyžádá si ošetřující lékař o tom písemné prohlášení (revers).“

Pokud však nastane situace, kdy si nelze souhlas nemocného opatřit a to vzhledem k jeho zdravotnímu stavu a jedná-li se o neodkladný výkon k záchraně života nemocného, pak odst. 4 zákona o péči o zdraví lidu umožňuje provést vyšetření a léčebný výkon i bez souhlasu nemocné dotyčné osoby. Zákon též pamatuje na děti a osoby se zbavenou způsobilostí k právním úkonům, za něž souhlas dává rodič či opatrovník. Je zde ovšem možnost daná zákonem, aby lékař provedl výkon nezbytný k záchraně života i zdraví pokud rodiče či opatrovník odpírá dát souhlas s léčebným výkonem či vyšetřením.

Nemocný tedy dle stávající právní úpravy, až na výjimky stanovené zákonem, má právo odmítnout jakýkoliv lékařský výkon a jeho rozhodnutí musí být respektováno. Pasivní euthanasie je za výše zmíněných okolností v souladu s právním řádem. Jedná se o projev ústavně zakotveného práva na soukromí a projev nadřazenosti práv jednotlivce nad subjektivní potřebou lékaře léčit. S ohledem na zájem lékaře a pro posouzení odpovědnosti lékaře, má zásadní význam tzv. negativní revers. Negativní revers je prohlášení pacienta, jenž osvědčuje, že pacient využil svého práva daného mu právními předpisy a odmítl

lékařem mu navrhovaný zákrok. Odmítne-li pacient navrhovaný zákrok, který by mu zachránil život a nebo odmítne-li pacient pokračovat v léčbě, a za podmínky, že je plně způsobilý k právním úkonům, zákrok nemá být proveden. Dalším důsledkem negativního reversu je neodpovědnost lékaře za smrt či újmu na zdraví pacienta.¹¹⁴

Další možná situace, kterou si lze představit je, pokud lékař je nečinný v situaci, kdy si nemůže obstarat souhlas pacienta. V tomto případě je možné chování lékaře posuzovat dle § 207 trestního zákona o neposkytnutí pomoci. Trestní zákon ve zmíněném ustanovení rozlišuje, zda se neposkytnutí pomoci dopustil běžný občan či osoba lékaře, což se pak odráží ve vyšší trestní sazbě. Ostavec 2 upravuje tak kvalifikovanou skutkovou podstatu neposkytnutí pomoci lékařem, jako osobou, která je povinna z povahy svého zaměstnání takovou pomoc poskytnout. Povinnost poskytnout pomoc plyne pro lékaře z § 55 odst. 2 písm. c), které stanoví povinnost pro pracovníky ve zdravotnictví: *„Poskytovat neprodleně první pomoc každému, jestliže by bez této pomoci byl ohrožen jeho život nebo vážně ohroženo zdraví a není-li pomoc včas dosažitelná obvyklým způsobem, a zajistit mu podle potřeby další odbornou péči.“* Avšak je důležité zdůraznit, že lékař je odpovědný dle § 207 odst. 2 pouze nedošlo-li ke smrti nebo k následkům na zdraví. Pokud by k těmto následkům došlo, bude lékař odpovědný, dle formy zavinění, za trestné činy proti životu a zdraví.

V neposlední řadě je zde zajímavá otázka tzv. living will, tedy dříve vysloveného přání. Tento institut je upraven v Úmluvě o biomedicíně v článku 9, kde se stanoví: *„Bude brán zřetel na dříve vyslovená přání pacienta ohledně lékařského zákroku, pokud pacient v době zákroku není ve stavu, kdy může vyjádřit své přání.“* České právo však institut dříve vysloveného přání nikde blíže neupravuje. Smyslem institutu je možnost pacienta předem předvídat možnou situaci, kdy nebude pacient způsobilý rozhodovat a projevit svoji vůli ohledně lékařského zákroku. Pro případ, že tato situace nastane, pacient v

---

¹¹⁴ Šustek, P. a Holčápek, T.: Informovaný souhlas. Teorie a praxe informovaného souhlasu ve zdravotnictví, Praha: ASPI, 2007, str. 133-134

prohlášení¹¹⁵ vyslovuje svou vůli a preference ohledně provádění léčebných zákroků. Pacient tedy může předem dovolit nebo naopak zakázat určitý zákrok. Takto vyjádřené přání pacienta má být považováno za závazné, avšak vzhledem k možnosti podstatné změny v okolnostech (klazuli rebus sic stantibus) v mezidobí od učinění prohlášení do v prohlášení předvídané situace, je použitelnost diskutabilní. Úmluva o biomedicíně stanoví, že bude *brán zřetel* na dříve vyjádřené přání, nikoliv povinnost lékaře se bezvýhradně řídit. Existují-li tedy pochybnosti ohledně v minulosti vyjádřeného přání, lékař má právo zákrok provést a odvolat se na článek 8 Úmluvy o biomedicíně a článek 23 odst. zákona o péči o zdraví lidu, jež mu dávají právo nutný zákrok provést, a to i bez souhlasu pacienta, nelze-li si souhlas opatřit a děje-li se tak v zájmu zdraví pacienta. Lékař je v takovém případě beztrestný.¹¹⁶

4.5.3. *Nepřímá euthanasie*

Jak již bylo výše zmíněno, nepřímou euthanasí je neúmyslné a nechtěné zkrácení života v důsledku lékařem podávaných léků, které pomáhají od bolesti, avšak jejich podávání může vést ke zkrácení života. Podávání léků, které jako vedlejší efekt zkracují život, avšak pomáhají od bolesti, je v souladu s českým právním řádem. Dle názoru J. Štěpána,¹¹⁷ lékař jedná lege artis pokud v souladu s medicínskými a etickými zásadami ulehčuje pacientovi konec života. Lékař je beztrestný pokud je splněna výše zmíněná podmínka a dále pak léčba je prováděna s informovaným souhlasem pacienta, neboť pacient má pochopitelně možnost indikovanou léčbu odmítnout.

---

¹¹⁵ Úmluva o biomedicíně není stanoven požadavek, aby tento úkon byl vyjádřen v písemné formě

¹¹⁶ Císařová, D. a Sovová: Trestní právo a zdravotnictví II, Orac, 2004, str.112

¹¹⁷ Štěpán, J.: Právo a moderní lékařství, Praha, Panorama, 1989, str.114

4.5.4. Asistovaná sebevražda

Samotná sebevražda není v právním pořádku trestná a právní řád ji nepostihuje, avšak trestná je účast jiné osoby na sebevraždě. Trestní zákon v § 230 stanoví, že kdo jiného pohne k sebevraždě nebo jinému k sebevraždě pomáhá, bude potrestán, došlo-li alespoň k pokusu sebevraždy, odnětím svobody na šest měsíců až tři léta. Zákonné ustanovení zde uvádí dva druhy jednání, jimiž může být naplněna skutková podstata trestného činu účasti na sebevraždě. Za prvé, je to jednání spočívající v tom, že pachatel nemocného k sebevraždě pohne. Druhým jednáním, jímž je naplněna skutková podstata trestného činu účasti na sebevraždě je situace, kdy pachatel nemocnému pomáhá. Pomocí se rozumí například opatrování smrtících léků, ponechání léků v dosahu pacienta, odstraňování překážek a to včetně pomoci psychické.¹¹⁸

V souvislosti s úpravou trestného činu účasti na sebevraždě se nabízí otázka, zda má být stávající úprava zachována, neboť příkladmo v Německu se řídí zásadou akcesority účastenství, jenž činí pomoc při sebevraždě beztrestnou, jelikož sebevražda není trestným činem.¹¹⁹ Podobný názor zastává i Oldřich Hein, jenž ve článku „Etika a právo na smrt“ napsal: „Ten, kdo by rád svůj život ukončil a není toho z vážných důvodů schopen, může v subjektivně dobrém úmyslu, a tedy beztrestně, navádět jiného, aby mu v odchodu ze světa pomohl. Takový pomocník, který by v dobrém úmyslu realizoval stejně dobrý úmysl nevyléčitelně nemocné osoby ukončit svůj život, by mohl být pouze účastníkem na sebevraždě. Chybí-li u nevyléčitelně nemocného úmysl zlý, pak tento zlý úmysl nelze automaticky předpokládat u vykonavatele jeho vůle.“¹²⁰

---

¹¹⁸ Jahnsová, A. a Kuča, R.: Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997, str. 358

¹¹⁹ Císařová, D. a Sovová: Trestní právo a zdravotnictví II, Orac, 2004, str. 114

¹²⁰ Hein, O.: Etika a právo na smrt, Právní rádce 7/2006, str. 67

4.6. Euthanasie z mého pohledu

Na počátku psaní této diplomové práce jsem měla jasný názor na problematiku euthanasie. Byla jsem přesvědčena o nemorálnosti euthanasie. S postupem času a studiem literatury zabývající se euthanasií jsem však svůj názor změnila.

Euthanasie je téma, které společnost řeší od nepaměti. Každá společnost v minulosti se zabývala euthanasií a jejími aspekty a nikdy nedošla k jednotnému řešení. Proč tomu tak je? Nejspíše proto, že euthanasie úzce souvisí se smrtí a tedy a contrario s lidským životem, který je společností uznáván jako nejvyšší hodnota. Tedy hodnotou nejcennější, které je potřeba poskytovat ochranu. Také ale nezvratně souvisí se smrtí. Každý se smrti bojí a možná také proto nechceme o této tématice slyšet a ba co víc ještě umožnit a legalizovat urychlení přicházející smrti. Pokud člověk slyší o euthanasii, jeho první myšlenka je odmítnutí takového řešení, možná je však nutné snažit se vžít do situace nemocného anebo příbuzného nemocné osoby a snažit se pochopit, jak tato osoba trpí a co cítí. Samozřejmě, že medicína díky pokroku umožňuje tišit bolest a oddálit smrt, avšak ne vždy. Medicína má také své hranice, a proto by euthanasie měla být řešením pouze tam, kde dnešní medicína nedokáže pomoci.

V současnosti je Česká republika jednou z mnoha zemí světa, kde je téma euthanasie aktivně projednáváno a jsou předkládány návrhy zákona upravující euthanasii. Pro návrh zákona o důstojné smrti byla vzorem belgická úprava euthanasie. Návrh zákona více méně kopíruje úpravu belgickou, i když byla například vypuštěna úprava institutu žádosti předem, tedy living will. Tento institut v sobě skrývá nebezpečí nejen zneužití, ale je možná i změna názoru samotného pacienta, ke které však dojde v situaci, kdy nebude schopen svoji žádost odvolat. Návrh zákona o důstojné smrti upravuje „následnou“ kontrolu, zda výkon euthanasie proběhl dle zákonem stanovených podmínek. Pojistkou, že nedošlo ke zneužití euthanasie je pak pouze stanovisko druhého, od ošetřujícího lékaře odlišného, nezávislého lékaře. Ano, lékaři, kteří by zneužili

euthanasii, jsou vystaveni nebezpečí trestního stíhání, mohou však doufat a spoléhat se, že komise zřízená při Veřejném ochránci práv na žádné nedostatky a porušení zákona nepřijde. Lidský život už by to nevrátilo. Proto si myslím, že by zde mělo existovat více záruk než dojde k samotnému usmrcení nemocného. Za takovou záruku bych si představovala například komisi při Ministerstvu zdravotnictví, která by byla zřízena za účelem přezkoumávání žádostí pacientů. Pacient nebo ošetřující lékař by byl povinen podat žádost pacienta o výkon euthanasie této komisi. Lékař by současně poskytl komisi veškerou zdravotní dokumentaci pacienta, jakož i stanovisko druhého nezávislého lékaře, tak jak s ním počítá současný návrh zákona. Pouze komise by byla oprávněna povolit výkon euthanasie lékaři. Myslím si, že toto řešení by chránilo nejen pacienty, ale i lékaře samotné, kteří by v případě dodržení zákonem stanovených podmínek byli beztrestní.

Myslím si, že by v České republice měla existovat právní úprava povolující výkon euthanasie. Jsem přesvědčena, že by existence takové úpravy nezpůsobila „davové šílenství“ nemocných a starých osob, které by se tak snažili řešit svoji osobní situaci. Jednalo by se o rozšíření možností pro osoby skutečně smrtelně nemocné a trpící, které v současné době nemají na výběr.

5. ZÁVĚR

Debata ohledně legalizace euthanasie je stále živá, ať již díky snahám určitých skupin o její legalizaci, tak je i věčným tématem lékařské etiky. Co jsou argumenty odpůrců uzákonění euthanasie a jak jim oponují zastánci euthanasie?

Mezi hlavní argumenty odpůrců patří zejména možnost zneužití euthanasie a to tím, že by byla využívána i těmi osobami, které nejsou smrtelně nemocné, jakož i samotný termín smrtelně nemocný je těžko definovatelný. Dalším argumentem je pak možnost zneužití euthanasie v rámci šetření veřejných prostředků. Zatímco podání smrtelné látky je relativně levnou záležitostí, náklady na léčbu těžce nemocných pacientů jsou nemalé. Zanedbatelná není ani možnost zneužití euthanasie, která je prezentována jako svobodná volba nemocného, příbuznými osobami. Nemocný člověk jen těžko bude odolávat psychickému a emocionálnímu nátlaku, neboť se může cítit jako nepotřebný a zbytečně zatěžující své okolí. Nemalou roli v přístupu k euthanasii hrají i náboženské tradice, které zdůrazňují hodnotu a nedotknutelnost života.

Zastánci euthanasie naopak argumentují zejména pomocí lidem trpícím nesnesitelnou bolestí, která snižuje jejich důstojnost, jakož i kvalitu života. Otázkou ovšem je, jak změřit kvalitu života...Často uváděným důvodem je pak zejména právo na sebevraždu. Proč lidem, kteří již nejsou „schopni“ spáchat sebevraždu, by neměla být umožněna stejná příležitost vzít si život, jako těm, kteří sebevraždu spáchat mohou?

Troufám si říci, že téma euthanasie je stejně konroverzní téma politického, lékařského a veřejného života jako dříve byla otázka umělého přerušení těhotenství. Samozřejmě zde můžeme argumentovat, že v případě smrtelně nemocných osob jsou tu i další možnosti, kterými lze zabránit například nesnesitelným bolestem. Ano, v České republice máme široce rozvinutý systém hospicu a různých stacionářů a důležitá je pak zejména pomoc prostřednictvím paliativní péče. Přesto zde zůstává otázka, nemělo by být umožněno lidem,

kteří mají vyhlídku jen několika týdnů, měsíců života, trpí bolestmi, které nelze utlumit léky a ztratili proto veškerou chuť žít, umožněno ukončit život?

Pokud odpověď zní ano, pak nastupuje právo, které musí stanovit podmínky, za kterých by bylo možné euthanasii provádět anebo tolerovat. Legislativním vzorem nám pak může být úprava v Nizozemí či Belgii, kde byla euthanasie legalizována, anebo Spolková republika Německo, kde euthanasie je trestným činem privilegované skutkové podstaty.

6.Seznam použité literatury a zdrojů

1. Vozár, J.: Pojem euthanázie, Právník, 3/1996
2. Vozár, J.: Eutanazia, právné aspekty, Pezinok: Fisher&Korprint, 1995
3. <http://cs.wikipedia.org/wiki/Eutanazie>
4. Rotter, H.: Důstojnost lidského života. Základní otázky lékařské etiky. Praha: Vyšehrad, 1999
5. Štěpán, J.: Právo a moderní lékařství, Praha: Panorama, 1989
6. Kratochvíl, V.: Euthanasie, dysthanasie, eubiosie a kvalita lidského života a umírání. Pocta Dagmar Císařové k 75. narozeninám, Praha: LexisNexis, 2007
7. Jahnsova, A. a Kuča, R. : Právní aspekty euthanasie, Právní rozhledy, 7/1997
8. Vozár, J.: Eutanázia a právo na prirodzenú smrť, Právny obzor, 7/1991
9. Císařová, D. A Sovová: Trestní právo a zdravotnictví II, Orac, 2004
10. Haškovcová, H. : Euthanasie jako aktuální nebo věčný problém. Česká chirurgická společnost
11. Eutanázie- problém napětí mezi lékařstvím, etikou a právem, Trestní právo č. 9/2007
12. Bible. Praha: Kalich, 1969
13. Munzarová, M. : Zdravotnická etika ad A do Z, Grada Publishing, Praha, 2005
14. <http://www.velikani.cz/index2.php?zdroj=kanti&kat=ostfi>
15. Eutanázie- problém napětí mezi lékařstvím, etikou a právem, Trestní právo č. 9/2007
16. Kačaras, D.: Eutanazie: Co bychom měli vědět o eutanázii. Dostupný na <http://kacaras.blog.cz/rubriky/eutanazie>
17. Frankl, M.: Eutanázie, Institut Tereziánské iniciativy- Melantrich, Praha, 2002
18. Vykopalová, H. : Eutanázie- diskutovaný problém společnosti, Kriminalistika, č.3/1999
19. Pejchalová-Grunwaldová, V.: Euthanasie a pomoc při sebevraždě, Parlamentní institut, Kancelář

- a. Poslanecké sněmovny, 2007
20. „German politician pushes euthanasie machine“. Zpráva ze dne 13.9.2007. Dostupný na <http://www.catholicculture.org/news/features/index.cfm?recnum=53491>
21. Vozár, J.: Eutanázia-úvahy de lege ferenda, Pravny obzor, 6/1994
22. Steering Committee on Bioethics: Replies to the questionnaire for member state relating to euthanasie,
a. Strasbourg, 2003
23. Trestní zákon Slovenské republiky
24. Burda, E.: Vražda versus úkladná vražda a problematika eutanázie v rekodifikovanom Trestnom zákone, Bulletin slovenskej advokácie, č. 12/2005.
25. Zpráva Ministerstva zdravotnictví v Nizozemí ze dne 10. dubna 2001: „Bill for testing requests for euthanasie and help with suicide passed by the Upper house.“
26. BBC news: Belgium legalises euthanasie“, ze dne 16.5.2002. Dostupný též na <http://news.bbc.co.uk/2/hi/europe/1992018.stm>
27. Zákon o euthanasii, Belgian Act on Euthanasia. Ethical Perspectives 9, 2002
28. Death with Dignity Act. Dostupný na oficiálních stránkách Úřadu na ochranu veřejného zdraví státu Oregon - <http://www.oregon.gov/DHS/ph/pas/ors.shtml>
29. Iwasaki, J.: Oregon assisted suicide at record high. Washington discussing rules for new law. Zpráva ze dne 9. ledna 2009. Dostupný http://seattlepi.nwsource.com/local/395517_deathdignity10.html
30. Assisted suicide & Death with Dignity Act. Past, present and future. Dostupný na http://www.internationaltaskforce.org/rpt2005_3.htm#243
31. Houdek, R. : Vražda nebo vykoupení, Květy, 1/2009,
32. Veleman, P.: Euthanasie: Příklad paní Pretty. Dostupný na <http://medico.juristic.cz/149494>

33. Fenyk, J. : Stručné zamyšlení nad trestností usmrcení na žádost a z útrpnosti a v případě tzv. asistované sebevraždy. Trestní právo, č. 6, 2004
34. Haškovcová, H.: Eutanázie v České republice, Medica Revue, 9/1996
35. Šámal, P. : Osnova trestního zákoníku 2004-2006, C.H.BECK, Praha, 2006
36. Sum, T.: Eutanázie v právním řádu České republiky. Dostupné z <http://www.epravo.cz/top/clanky/eutanazie-v-pravnim-radu-cr-28721.html>
37. stejnopis jednání senátu k návrhu zákona o důstojné smrti ze dne 19.9.2008. Dostupný <http://www.liberallove.cz/archiv.php?co=1221789008>
38. Návrh zákona o důstojné smrti. Dostupný z <http://www.eutanazie-dobrasmrt.cz/?akce=paragraf&id=6>
39. Jeník, J.: Slabá místa návrhu zákona o důstojné smrti, Právní rozhledy 17/2008
40. Ústava České republiky, Ostrava: Jiří Motloch-Sagit, 2008
41. Pavlíček, V. a kol.: Ústavní právo a státověda, 2.díl, Praha: Linde, 2004
42. Veleman, P. : Euthanasie podle mezinárodního práva. Dostupné z <http://medico.juristic.cz/149495>
43. Mezinárodní pakt o občanských a politických právech, č. 120/1976 Sb.
44. Úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod, č. 209/1992 Sb
45. Úmluva na ochranu lidských práv a důstojnosti lidské bytosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny, č. 96/2001 Sb. m.s.
46. Jelínek, J. a kol.: Trestní právo hmotné, Obecná část, Zvláštní část, Linde Praha, 2006
47. Šámal, Púry, Rizman: Trestní zákon-komentář, 6. vydání, C.H.Beck, 2004
48. Holčapek, T. a Šustek, P. : K § 115 návrhu trestního zákoníku, Trestněprávní revue 11/2004
49. Hein, O.: Etika a právo na smrt, Právní rádce 7/2006
50. Šustek, P. a Holčapek, T.: Informovaný souhlas. Teorie a praxe informovaného souhlasu ve zdravotnictví, Praha: ASPI, 2007

51. Štěpán, J.: Právo a moderní lékařství, Praha, Panorama, 1989
52. Zákon o zdraví o péči lidu
53. Hoetzel, J. : Eutanasie, Právník, 1944
54. Trestní zákon
55. Jelínek, J. a kol.: Trestní zákona a Trestní řád, poznámkové vydání s judikaturou, 26. aktualizované vydání podle stavu k 1.10.2008, se zapracováním změn účinných k 1.1.2009, Praha: Linde a.s., 2008
56. Pollard, Briand: Eutanázie ano či ne, Praha: DITA, 1996
57. zpráva České tiskové agentury ze dne 8.12.2008
58. Mladá fronta Dnes: Vévoda odmítá eutanazii. Přijde o moc. Zpráva ze dne 5.12.2008
59. NVVE: Grand Duke of Luxembourg avoids signing euthanasia law. Zpráva ze dne 26.12.2007
60. Tiedemann, M.: Euthanasia and Assisted suicide, International Experience. Library of Parliament, 2008

7.PŘÍLOHY

Příloha č.1

Form of the request.

A request for a medication as authorized by ORS 127.800 to 127.897 shall be in substantially the following form:

REQUEST FOR MEDICATION
TO END MY LIFE IN A HUMANE
AND DIGNIFIED MANNER

I, _____, am an adult of sound mind.

I am suffering from _____, which my attending physician has determined is a terminal disease and which has been medically confirmed by a consulting physician.

I have been fully informed of my diagnosis, prognosis, the nature of medication to be prescribed and potential associated risks, the expected result, and the feasible alternatives, including comfort care, hospice care and pain control.

I request that my attending physician prescribe medication that will end my life in a humane and dignified manner.

INITIAL ONE:

_____ I have informed my family of my decision and taken their opinions into consideration.

_____ I have decided not to inform my family of my decision.

_____ I have no family to inform of my decision.

I understand that I have the right to rescind this request at any time.

I understand the full import of this request and I expect to die when I take the medication to be prescribed. I further understand that although most deaths occur within three hours, my death may take longer and my physician has counseled me about this possibility.

I make this request voluntarily and without reservation, and I accept full moral responsibility for my actions.

Signed: _____

Dated: _____

Příloha č.2

Vladne nariadenie zo dňa...o lekárskej usmrtení

Vláda Protektorátu Čechy a Morava nariaďuje

§1

Príslušník Protektorátu Čechy a Morava plne spôsobilý na právne úkony môže žiadať lekárske usmrtenie, ak je chorý na ťažkú nevylečitelnú chorobu, ktorá robí jeho život strastiplým.

§2

O žiadosti na lekárske usmrtenie rozhoduje minister vnútra na základe posudku lekárskeho zboru zradeného pri Ministertve vnútra, bez unedenia dovodu. Sťažnosť na toto rozhodnutie najvyššiemu správnomu súdu je vylúčená.

§3

Zloženie lekárskeho zboru §2, jeho rokovací poriadok, ako aj výkon lekárskeho usmrtenia bude upravený vykonávacím nariadením.

§4

Po lekárskej usmrtení nasleduje vždy súdna pitva usmrteného.

§5

Náklady spojené s lekárskej usmrtením sa uhradia z majetku pozostalého v poradí verejných daní a dávok. Náklady, ktoré nie sú uhradené z majetku pozostalého, hradí Protektorát.

§6

Žiadateľ o lekárske usmrtenie môže svoju žiadosť kedykoľvek odvolať, taktiež môže odmietnuť výkon už povoleného lekárskeho usmrtenia, je však povinný nahradiť doposiaľ vzniknuté náklady.

§7

Toto nariadenie nadobudne účinnosť ...uskutoční ho minister vnútra.

Příloha č.3

ZÁKON

ze dne 2009,

o důstojné smrti

§ 1

(1) Důstojnou smrtí se pro účely tohoto zákona rozumí ukončení života osoby (pacienta) na její vlastní žádost s vědomou, odbornou pomocí jiné osoby za podmínek stanovených tímto zákonem.

(2) Pro účely tohoto zákona se rozumí

- a) pacientem osoba, která se nachází v terminálním stádiu života;
- b) smrtící látkou chemická látka nebo jejich kombinace, která – podána ve stanovené koncentraci – vyvolá smrt pacienta. Složení a koncentrace smrtících látek, jejichž užití je dovoleno při nápomoci k důstojné smrti stanoví vyhláškou Ministerstvo zdravotnictví;
- c) lékařem osoba se způsobilostí k výkonu zdravotnického povolání lékaře dle příslušných právních předpisů a s minimální praxí pět let;
- d) farmaceutem osoba se způsobilostí k výkonu zdravotnického povolání farmaceuta dle příslušných právních předpisů a s minimální praxí pět let.

§ 2

(1) Důstojné smrti podle tohoto zákona může být nápomocen pouze lékař a na přípravě smrtící látky se může podílet pouze farmaceut, a to za podmínek stanovených tímto zákonem a prováděcími předpisy.

(2) Osoba uvedená v odst. 1, která je nápomocna ve stanoveném rozsahu důstojné smrti (připraví smrtící látku), není odpovědná za tento skutek podle předpisů trestního práva, pokud splní podmínky tohoto zákona a prováděcích předpisů a postupuje v souladu s postupy v nich stanovenými.

(3) Žádná z osob uvedených v odst. 1 nemůže být k nápomoci k důstojné smrti nucena a může tuto kdykoliv odmítnout.

Žádost pacienta

§ 3

(1) V době vyhotovení žádosti o nápomoc k důstojné smrti musí být pacient plně způsobilý k právním úkonům a musí být plně při vědomí. Žádost musí být vyhotovena písemně a musí z ní být nade vší pochybnost zřejmé, že pacient dobrovolně a po náležitém zvážení žádá o nápomoc k důstojné smrti. Pacient musí žádost vlastnoručně sepsat, datovat a podepsat; podpis pacienta musí být úředně ověřen.

(2) Pokud pacient nemůže číst nebo psát, nebo je nevidomý, může svoji žádost o nápomoc k důstojné smrti učinit před třemi současně přítomnými svědky v listině, která musí být hlasitě přečtena a přítomnými svědky podepsána. Přitom pacient musí před svědky potvrdit, že listina obsahuje jeho žádost o nápomoc k důstojné smrti. Pisatelem a předčitatelem může být i svědek; pisatel však nesmí být zároveň předčitelem.

(3) V listině podle odst. 2 musí být uvedeno, že pacient nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem pacient potvrdil, že listina obsahuje jeho žádost o nápomoc k důstojné smrti. Listinu musí svědci podepsat.

(4) Osoby neslyšící a hluchoslepe, které nemohou číst nebo psát, mohou projevit žádost o nápomoc k důstojné smrti před třemi současně přítomnými svědky, ovládajícími příslušný

komunikační systém neslyšících a hluchoslepých osob, a to v listině, která musí být tlumočena prostřednictvím příslušného komunikačního systému neslyšících a hluchoslepých osob.

(5) V listině podle odst. 4 musí být uvedeno, že pacient nemůže číst nebo psát, kdo listinu napsal a kdo nahlas přečetl a jakým způsobem pacient potvrdil, že listina obsahuje jeho žádost o nápomoc k důstojné smrti. Obsah listiny podle odst. 4 musí být po jejím sepsání přetlumočen prostřednictvím příslušného komunikačního systému neslyšících a hluchoslepých osob; i toto musí být v listině uvedeno. Listinu musí svědci podepsat.

(6) Svědky žádostí o nápomoc k důstojné smrti uvedených v tomto paragrafu mohou být pouze osoby, které jsou plně způsobilé k právním úkonům. Svědky nemohou být osoby nevidomé, neslyšící, němé, ty, které neznají jazyk, ve kterém se projev vůle činí, a osoby, které by mohly mít na smrti pacienta jakýkoli materiální zájem.

§ 4

Žádost o nápomoc k důstojné smrti může pacient vzít kdykoliv zpět.

§ 5

Žádost o nápomoc k důstojné smrti se zakládá do zdravotnické dokumentace pacienta vedené ošetřujícím lékařem. V případě jejího zpětvzetí je žádost ze zdravotnické dokumentace okamžitě vyňata a zničena.

§ 6

(1) K důstojné smrti lze na základě jeho žádosti dopomoci pouze u pacienta, který je v situaci, kdy jeho zdravotní stav je beznadějný, a kdy se nachází v terminálním stádiu života, které je výsledkem nahodilé nebo dlouhodobé závažné a nevyléčitelné nemoci. Po vyčerpání léčebných postupů, které by vedly ke zlepšení zdravotního stavu.

(2) K důstojné smrti nelze dopomoci u osoby pouze na základě stáří, úrazu nebo bezmocnosti.

(3) K důstojné smrti nelze dopomoci dříve než 4 týdny od vyhotovení žádosti pacientem a po jejím opakování.

Postup lékaře

§ 7

Pokud pacient požádá o nápomoc k důstojné smrti, musí být před samotnou nápomocí současně splněny následující podmínky:

a) ošetřující lékař musí podrobně seznámit pacienta s jeho zdravotním stavem, možnými léčebnými postupy a utišující léčbou včetně jejích účinků

b) ošetřující lékař musí prodiskutovat s pacientem jeho žádost o nápomoc k důstojné smrti a musí nabýt přesvědčení, že vzhledem ke všem okolnostem neexistuje žádné jiné rozumné řešení situace pacienta a že žádost pacienta je zcela dobrovolná

c) ošetřující lékař musí s pacientem vést o jeho žádosti o nápomoc k důstojné smrti nejméně tři časově přiměřeně oddělené rozhovory za účasti svědka, aby se ujistil o trvání fyzického nebo psychického utrpení pacienta a o jeho opakované vůli.

§ 8

(1) Před nápomocí k důstojné smrti musí ošetřující lékař konzultovat jiného lékaře, kterého zevrubně informuje o zdravotním stavu pacienta. Tento lékař musí být nezávislý ve vztahu k pacientovi i ošetřujícímu lékaři a musí splňovat další podmínky stanovené prováděcím předpisem. Konzultovaný lékař přezkoumá lékařské záznamy a vyšetří pacienta. Konzultovaný lékař vypracuje o svých zjištěních zprávu, se kterou musí ošetřující lékař seznámit pacienta.

(2) Pokud některý z konzultovaných lékařů vyjádří pochybnost o odůvodněnosti žádosti o nápomoc k důstojné smrti, je ošetřující lékař povinen konzultovat postupem dle odst.1 dalšího nezávislého lékaře. Pokud tento lékař rovněž vyjádří pochybnost o odůvodněnosti žádosti o nápomoc k důstojné smrti, je třeba celý postup dle tohoto paragrafu opakovat, a to nejdříve po uplynutí čtyř týdnů od vyjádření dalšího nezávislého lékaře dle tohoto odstavce.

(3) Při splnění podmínek tohoto paragrafu ošetřující lékař postupuje dále podle § 9.

§ 9

Lékařské postupy pro nápomoc k důstojné smrti stanoví Ministerstvo zdravotnictví vyhláškou.

§ 10

Lékař, který byl nápomocen k důstojné smrti, musí vyplnit formulář sestavený Ministerstvem zdravotnictví a doručit jej Ministerstvu zdravotnictví do pěti pracovních dnů od nápomoci k důstojné smrti. Ve formuláři musí být uvedeno pohlaví, místo a datum narození pacienta; datum, místo a hodina úmrtí; základní diagnóza, povaha utrpení, které bylo trvalé; důvody, které vedly k přesvědčení, že vzhledem ke všem okolnostem neexistovalo žádné jiné rozumné řešení situace pacienta a že žádost pacienta byla zcela dobrovolná; datum sepsání žádosti o nápomoc k důstojné smrti; data a výsledky konzultací s jinými lékaři, případně se členy ošetřujícího lékařského týmu.

§ 11

Ministerstvo zdravotnictví formulář uvedený v § 10 nejpozději do 3 pracovních dnů postoupí komisi zřízené při Veřejném ochránci práv a složené z lékařů, právníků a expertů na oblast důstojné smrti, která na základě údajů ve formuláři přezkoumá, zda byly v daném případě splněny podmínky tohoto zákona. V případě pochybností si komise může vyžádat od ošetřujícího lékaře údaje ze zdravotní dokumentace pacienta vztahující se k nápomoci k důstojné smrti, zejména zprávy z veškerých konzultací, které byly učiněny v rámci postupu stanoveného tímto zákonem. Ošetřující lékař má povinnost vyžádanou dokumentaci komisi poskytnout.

§ 12

Komise vydává ke každému případu do dvou měsíců od doručení formuláře rozhodnutí o tom, zda byly splněny podmínky tohoto zákona. Na rozhodování komise se přiměřeně použijí ustanovení správního řádu.

§ 13

Pokud komise dospěje v rozhodnutí k názoru, že při nápomoci k důstojné smrti nebyly splněny podmínky stanovené tímto zákonem, postoupí případ místně příslušnému státnímu zastupitelství.

§ 14

Komise je usnášeníschopná, pokud jsou přítomny nejméně dvě třetiny jejích členů.

§ 15

Členové komise jsou povinni zachovávat mlčenlivost o skutečnostech, o nichž se dozvědí v souvislosti s činností v komisi. Tím není dotčena povinnost uvedená v § 13. Rovněž

ustanovení zvláštních zákonů o zproštění mlčenlivosti touto zásadou nejsou dotčena. Členové komise rovněž důsledně dbají ochrany osobních údajů.

§ 16

Ministerstvo zdravotnictví stanoví prováděcím předpisem bližší podmínky, které musí splňovat lékař konzultovaný v souvislosti se žádostí o důstojnou smrt a sestaví formulář uvedený v § 10 tohoto zákona.

8. Shrnutí- Euthanasie a trestní právo

Problematika euthanasie patří mezi kontroverzní téma, které je diskutováno nejen v České republice, ale všude po světě. Legislativní úprava euthanasie se v jednotlivých státech liší. Cílem této diplomové je poskytnout přehled právní úpravy problematiky euthanasie, zejména pak v oblasti trestního práva, a rozdílný přístup k tomuto tématu ve vybraných státech Evropy, USA a Austrálie.

V první kapitole je objasněn a definován pojem euthanasie, což je pro účely diplomové práce nezbytné. Termín euthanasie prošel vývojem a měnil svůj význam. Pojem euthanasie je slovo řeckého původu (eu-dobrá, thanatos-smrt), které znamená vědomé zkrácení těžkého smrtelného zápasu neboli pěknou smrt.

Druhá kapitola pak charakterizuje základní formy euthanasie. Mezi základní formy euthanasie patří rozlišení na euthanasii aktivní, pasivní, dále pak přímou a nepřímou euthanasii.

Třetí kapitola se soustředí na právní úpravu euthanasie ve vybraných státech v Evropě, USA a Austrálii. Tato kapitola má dvě podkapitoly. První podkapitola popisuje právní stav a úpravu euthanasie v trestním právu ve vybraných státech. Druhá podkapitola je pak soustředěna na právní úpravu euthanasie ve státech, kde je euthanasie legalizována nebo za stanovených podmínek tolerována.

Čtvrtá kapitola je zaměřena na právní úpravu euthanasie v České republice. Tato kapitola je rozdělena do čtyř podkapitol. Obsahem první podkapitoly jsou návrhy de lege ferenda, tedy návrhy jež byly v České republice navrženy, ať již se jedná o návrhy z období 1. republiky, tak ze současnosti. Následující podkapitoly pojednávají o euthanasii ve vztahu k mezinárodnímu právu, ústavnímu právu a občanskému právu. Poslední čtvrtá podkapitola je zaměřena na právní kvalifikaci euthanasie dle českého trestního zákona.

klíčová slova: euthanasie, trestní právo, právní úprava euthanasie

8. Summary- Euthanasia and criminal law

Euthanasia is often regarded as a controversial topic that is being discussed all around the world. The legislative rules differ among the countries to various extent. The scope of this work is to offer a summary of legal regulations in euthanasia, particularly in the area of criminal law and a several examples of these regulations in Europe, USA and Australia.

In the first chapter, the term of euthanasia is defined which is necessary for the purpose of this work. The term of euthanasia passed through evolution and has changed its meaning. The term of euthanasia is the word of greek origin (eu- good, thanatos- death), which means wittingly shortening the battle with fatal disease or in other words good death.

The second chapter characterized the basic forms of euthanasia. The basic forms of euthanasia are distinguished between active, passive, direct. indirect form of euthanasia.

The third chapter is concentrated on legislative regulations in certain states in Europe, USA and Australia. This chapter has two subchapters. In the first one, the legal situation and regulation of euthanasia in criminal law is describe. The second one is concentrated on legal regulations in the countries where euthanasia is legalized or is practiced under certain circumstances.

The fourth chapter concentrates on legal regulations of euthanasia in the Czech republic. This chapter is split in to four sections. The content of the first section are suggestions and ideas de lege ferenda. Ideas which were proposed in the past during the existence of the First republic as well as ideas from present. The next sections deal with the relation of euthanasia to international law, constitutional law, civil law. The last section concentrates on qualification of euthanasia according the Czech penal code.

Key words: euthanasia, criminal law, legal regulation of euthanasia

